

Πρόσφατη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας

1. ΣΤΕ 465/2024 Ολομέλεια

Πρόεδρος: Ε. Νίκα

Εισηγήτρια: Μ. Τριπολιτσιώτη, Σύμβουλος Επικρατείας

Δικηγόροι: Ν. Αλιβιζάτος, Ε. Βελεγράκης (του αιτούντος), Α. Αλεφάντη (ΝΣΚ)

Απόρρητο επικοινωνιών – Αντισυνταγματική και αντίθετη προς την ΕΣΔΑ και τον ΧΘΔΕΕ η απαγόρευση ενημέρωσης του παρακολουθούμενου για λόγους εθνικής ασφάλειας

Δεκτή αίτηση ακυρώσεως κατά πράξης του Προέδρου της Α.Δ.Α.Ε., με την οποία απορρίφθηκε αίτημα του αιτούντος, ευρωβουλευτή και Προέδρου του ΠΑΣΟΚ – ΚΙΝΑΛ, να του γνωστοποιηθούν, κατ' εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 4 και 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, η εισαγγελική διάταξη και ο πλήρης φάκελος με το υλικό που είχε συλλεγεί, μετά την επιβολή σε βάρος του του μέτρου άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών του.

1. ...

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή, όπως έχει συμπληρωθεί με το από 20.2.2023 δικόγραφο προσθέτων λόγων, ζητείται η ακύρωση της 2443/13.9.2022 πράξης του Προέδρου της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α.Δ.Α.Ε.), με την οποία απορρίφθηκε το από 7.9.2022 αίτημα του αιτούντος, ευρωβουλευτή και προέδρου του πολιτικού κόμματος με τον τίτλο «ΠΑΣΟΚ - Κίνημα Αλλαγής», να του γνωστοποιηθούν, κατ' εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 4 και 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, η εισαγγελική διάταξη και ο πλήρης φάκελος με το υλικό που είχε συλλεγεί, μετά την επιβολή σε βάρος του του μέτρου άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών του.

3. Επειδή, το άρθρο 19 του Συντάγματος, όπως το άρθρο αυτό ίσχυε πριν από το Ψήφισμα της 6ης Απριλίου 2001 της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, όριζε ότι «Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν

δεσμεύεται από το απορρήτο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.».

4. Επειδή, σε εκτέλεση της συνταγματικής επιταγής του παραπάνω άρθρου 19 εκδόθηκε ο ν. 2225/1994 «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» (Α' 121). Με τον νόμο αυτό θεσπίστηκε το πλαίσιο εντός του οποίου είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας, μετά από διάταξη της αρμόδιας δικαστικής αρχής, στις προβλεπόμενες από το παραπάνω άρθρο του Συντάγματος περιπτώσεις, δηλαδή για λόγους εθνικής ασφάλειας και για τη διακρίβωση ορισμένων ιδιαίτερα σοβαρών ποινικών αδικημάτων. Ειδικότερα, στο άρθρο 3 του νόμου, υπό τον τίτλο «Άρση του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας» ορίστηκε ότι «1. Αίτηση για άρση του απορρήτου μπορεί να υποβάλλει μόνο δικαστική ή άλλη πολιτική, στρατιωτική ή αστυνομική δημόσια αρχή στην αρμοδιότητα της οποίας υπάγεται το θέμα εθνικής ασφάλειας που επιβάλλει την άρση. 2. Η αίτηση υποβάλλεται προς τον Εισαγγελέα Εφετών του τόπου της αιτούσας αρχής ή του τόπου, όπου πρόκειται να επιβληθεί η άρση. Ο Εισαγγελέας Εφετών αποφασίζει μέσα σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου με διάταξή του στην οποία περιέχονται τα αναφερόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 5 στοιχεία. Αν κατά την κρίση του, μετά από εισήγηση της αιτούσας αρχής, ειδικές περιστάσεις εθνικής ασφάλειας επιβάλουν την παράλειψη ή τη συνοπτική παράθεση ορισμένων από τα στοιχεία αυτά, γίνεται ειδική μνεία στη διάταξη», στο δε επόμενο άρθρο 4 ρυθμίστηκε η άρση του απορρήτου για διακρίβωση εγκλημάτων. Περαιτέρω στο άρθρο 5 ορίστηκαν τα της διαδικασίας άρσης του απορρήτου ως εξής: «1. Η διάταξη που επιβάλλει την άρση του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας σύμφωνα με το άρθρο 3 του παρόντος νόμου περιέχει τα ακόλουθα στοιχεία: α) το όργανο που διατάσσει την άρση, β) τη δημόσια αρχή ή τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή που ζητούν την επιβολή της άρσης, γ) το σκοπό της επιβολής της άρσης, δ) τα μέσα ανταπόκρισης ή επικοινωνίας στα οποία επιβάλλεται η άρση, ε) την εδαφική έκταση εφαρμογής και τη χρονική διάρκεια της άρσης, στ) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης. 2. ... 3. Διάταξη που απορρίπτει αίτημα άρσης του απορρήτου περιέχει μόνο: α) το όργανο που αποφασίζει, β) τη δημόσια αρχή που είχε ζητήσει την επιβολή της

άρσης, γ) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης. 4. Απόσπασμα της διάταξης, που περιλαμβάνει το διατακτικό της, παραδίδεται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο, στις ακόλουθες αρχές: α) στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή το γενικό διευθυντή του νομικού προσώπου στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, β) στον υπουργό που εποπτεύει το νομικό αυτό πρόσωπο ή, κατά περίπτωση, στον υπουργό που είναι προϊστάμενος της οικείας δημόσιας υπηρεσίας, για τις επιβαλλόμενες ενέργειές του. Αντίγραφο της διάταξης κοινοποιείται στον πρόεδρο της Επιτροπής. Η σχετική αλληλογραφία είναι απόρρητη και τηρείται σε ειδικό εμπιστευτικό αρχείο, στο οποίο έχει πρόσβαση μόνο ο Πρόεδρος της Βουλής ή πρόσωπο εξουσιοδοτημένο από αυτόν. Ο Πρόεδρος της Βουλής ενημερώνει τους αρχηγούς των κομμάτων. 5. Για την εκτέλεση της διάταξης συντάσσονται μία ή περισσότερες, κατά τις περιστάσεις, εκθέσεις από την οικεία υπηρεσία. Οι εκθέσεις υπογράφονται από το εντεταλμένο όργανο της αιτούσας αρχής και σε αυτές αναφέρονται: α) οι ενέργειες που έγιναν για την εκτέλεση της διάταξης, β) ο τόπος, η ημερομηνία και ο τρόπος εκτέλεσης των πιο πάνω ενεργειών, γ) τα ονοματεπώνυμα των υπαλλήλων που τις διενέργησαν, εφόσον το κρίνει αναγκαίο το όργανο που εξέδωσε τη διάταξη. Αντίγραφα των εκθέσεων αυτών διαβιβάζονται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο, στην αιτούσα αρχή, στη δικαστική αρχή που εξέδωσε τη διάταξη και στον πρόεδρο της Επιτροπής. 6. Η χρονική διάρκεια της άρσης του απορρήτου δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες. Παρατάσεις της διάρκειας αυτής, οι οποίες δεν υπερβαίνουν κάθε φορά τους δύο (2) μήνες, μπορούν να διαταχθούν με τη διαδικασία, που προβλέπεται κατά περίπτωση, για την επιβολή του μέτρου και υπό τον όρο ότι εξακολουθούν να υφίστανται οι λόγοι της άρσης. Σε κάθε περίπτωση οι παρατάσεις δεν μπορούν να υπερβαίνουν συνολικά τη διάρκεια των δέκα (10) μηνών. Το ανώτατο αυτό χρονικό όριο δεν ισχύει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η άρση διατάσσεται για λόγους εθνικής ασφάλειας. 7. Μετά τη λήξη της διάρκειας της άρσης, ή μετά τη λήξη του επιτρεπόμενου ανώτατου χρονικού ορίου της παύει αυτοδικαίως η άρση του απορρήτου. 8. Με διάταξη του οργάνου που επέβαλε την άρση μπορεί να διαταχθεί η παύση της και πριν από την πάροδο της ορισμένης διάρκειάς της, αν εκπληρώθηκε ο σκοπός ή έλειπαν οι λόγοι

επιβολής του μέτρου. 9. Μετά τη λήξη του μέτρου της άρσης και υπό την αναγκαία προϋπόθεση ότι δεν διακινδυνεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε, μπορεί η Επιτροπή να αποφασίζει τη γνωστοποίηση της επιβολής του στους θιγόμενους. Τα στοιχεία που είχαν συλλεγεί ή κατασχεθεί και το υλικό που εγγράφηκε ή αποτυπώθηκε σε εκτέλεση της διάταξης για την άρση του απορρήτου σε περίπτωση διακρίβωσης εγκλημάτων, σύμφωνα με το άρθρο 4, επισυνάπτονται στη δικογραφία, αν συνιστούν αποδεικτικά μέσα για την ποινική δίωξη κατά την κρίση της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη. Διαφορετικά επιστρέφονται στον κύριό τους, εφόσον έχει αποφασισθεί η κατά το προηγούμενο εδάφιο γνωστοποίηση του μέτρου. Αν δεν συντρέχει αυτή η περίπτωση καταστρέφονται ενώπιον της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη και συντάσσεται έκθεση για την καταστροφή. Υποχρεωτικώς καταστρέφεται το υλικό που δεν έχει σχέση με το λόγο επιβολής του μέτρου. 10. Το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται, με ποινή ακυρότητας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με τη διάταξη. Κατ' εξαίρεση η αρχή που εξέδωσε τη διάταξη μπορεί, κατά την αιτιολογημένη κρίση της, να επιτρέψει με νεότερη διάταξή της να χρησιμοποιηθούν και να ληφθούν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία, αν χρησιμεύουν για τη διακρίβωση άλλου ιδιαίτερος σοβαρού εγκλήματος από αυτά που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου, καθώς και για υπεράσπιση κατηγορουμένου σε ποινική δίκη για πλημμέλημα ή κακούργημα. 11. Υπάλληλος της υπηρεσίας, στην οποία ανήκει το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας για το οποίο επιβλήθηκε η άρση, αν, παρότι είναι αρμόδιος, δεν παρέχει στο εντεταλμένο όργανο πληροφορία σχετική με το περιεχόμενο της διάταξης και τεχνική ή υπηρεσιακή γενικά συνδρομή για την εκτέλεσή της τιμωρείται, με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών. Αν ανακοινώνει σε τρίτους ή χρησιμοποιεί το περιεχόμενο των κάθε είδους μηνυμάτων, πληροφοριών και στοιχείων που περιήλθαν σε γνώση του λόγω της άρσης του απορρήτου, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών».

5. Επειδή, με το Ψήφισμα της 6ης Απριλίου 2001 της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων προστέθηκε παράγραφος 2 στο άρθρο 19 του Συντάγματος με το ακόλουθο περιεχόμενο: «Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1. ...».

6. Επειδή, κατόπιν τούτου και σε εκτέλεση της συνταγματικής επιταγής της ως άνω παραγράφου 2 του άρθρου 19 του Συντάγματος εκδόθηκε ο ν. 3115/2003 (Α΄ 47), με τις διατάξεις του οποίου συνεστήθη, ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή, η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ), με σκοπό την προστασία του απορρήτου των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, στην έννοια δε της προστασίας περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου. Ειδικότερα, στο άρθρο 6 του νόμου, τιτλοφορούμενο «Αρμοδιότητες της Α.Δ.Α.Ε.» ορίζεται ότι «1. Η Α.Δ.Α.Ε., για την εκπλήρωση της αποστολής της, έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες: α) Διενεργεί, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας, τακτικούς και έκτακτους ελέγχους, σε εγκαταστάσεις, τεχνικό εξοπλισμό, αρχεία, τράπεζες δεδομένων και έγγραφα της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.), άλλων δημοσίων υπηρεσιών, οργανισμών, επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, καθώς και ιδιωτικών επιχειρήσεων που ασχολούνται με ταχυδρομικές, τηλεπικοινωνιακές ή άλλες υπηρεσίες σχετικές με την ανταπόκριση και την επικοινωνία. Τον έλεγχο διενεργεί μέλος ή μέλη της Α.Δ.Α.Ε., συμμετέχει δε και υπάλληλός της, ειδικά προς τούτο εντεταλμένος από τον πρόεδρό της για γραμματειακή υποστήριξη της διαδικασίας του ελέγχου. Κατά τον έλεγχο αρχείων που τηρούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας παρίσταται αυτοπροσώπως ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. β) Λαμβάνει πληροφορίες σχετικές με την αποστολή της, από τις υπό το στοιχείο α΄ υπηρεσίες, οργανισμούς και επιχειρήσεις, καθώς και από τους εποπτεύοντες Υπουργούς. γ) Καλεί σε ακρόαση, από τις υπηρεσίες, οργανισμούς, νομικά πρόσωπα και επιχειρήσεις που αναφέρονται στο ως άνω στοιχείο α΄, τις διοικήσεις, τους νόμιμους εκπροσώπους, τους υπαλλήλους και κάθε άλλο πρόσωπο, το οποίο κρίνει ότι μπορεί να συμβάλει στην εκπλήρωση της αποστολής της. δ) Προβαίνει στην κατάσχεση

μέσων παραβίασης του απορρήτου, που υποπίπτουν στην αντίληψή της κατά την ενάσκηση του έργου της και ορίζεται μεσεγγυούχος αυτών μέχρι να αποφανθούν τα αρμόδια δικαστήρια. Προβαίνει στην καταστροφή πληροφοριών ή στοιχείων ή δεδομένων, τα οποία αποκτήθηκαν με παράνομη παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών. ε) Εξετάζει καταγγελίες σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των αιτούντων, όταν θίγονται από τον τρόπο και τη διαδικασία άρσης του απορρήτου. στ) Στις περιπτώσεις των άρθρων 3, 4 και 5 του Ν. 2225/1994, η Α.Δ.Α.Ε. υπεισέρχεται μόνο στον έλεγχο της τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου, χωρίς να εξετάζει την κρίση των αρμόδιων δικαστικών αρχών. ζ) Τηρεί αρχείο απόρρητης αλληλογραφίας, σύμφωνα με το στοιχείο Β΄ της παρ. 2 του άρθρου 12 του παρόντος νόμου. η) Συνεργάζεται με άλλες αρχές της χώρας, με αντίστοιχες αρχές άλλων κρατών, με ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς, για θέματα της αρμοδιότητάς της. θ) Συντάσσει κάθε χρόνο την προβλεπόμενη στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 του παρόντος νόμου έκθεση πεπραγμένων, στην οποία περιγράφει το έργο της, διατυπώνει παρατηρήσεις, επισημαίνει παραλείψεις και προτείνει τυχόν ενδεικνυόμενες νομοθετικές μεταβολές στον τομέα διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών. ι) Γνωμοδοτεί και απευθύνει συστάσεις και υποδείξεις για τη λήψη μέτρων διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών, καθώς και για τη διαδικασία άρσης αυτού. ια) ... 2. Τα μέλη και το προσωπικό της Α.Δ.Α.Ε., πλην του βοηθητικού προσωπικού, έχουν προς διαπίστωση των παραβάσεων της νομοθεσίας περί προστασίας του απορρήτου, τις εξουσίες και τα δικαιώματα που προβλέπονται στο Ν. 703/1977, όπως ισχύει. Τα πρόσωπα αυτά έχουν προς τούτο δικαίωμα να ελέγχουν τα προβλεπόμενα από το Π.Δ. 186/1992 (Κ.Β.Σ.) βιβλία και στοιχεία των ελεγχόμενων επιχειρήσεων και οργανισμών, αποκλεισμένης της κατάσχεσης ή της παραλαβής τους, καθώς και πάσης φύσεως αρχεία, βιβλία, στοιχεία και λοιπά έγγραφα των προσώπων που ελέγχουν, να ενεργούν έρευνες στα γραφεία και λοιπές εγκαταστάσεις τους, να λαμβάνουν ένορκες και ανωμοτί κατά την κρίση τους καταθέσεις, με την επιφύλαξη του άρθρου 212 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Οι σχετικές διατάξεις, απαγορεύσεις, ποινές και κυρώσεις του Ν. 703/1977, ως ισχύει, εφαρμόζονται αναλόγως σε περίπτωση αρνήσεως παροχής στοιχείων,

παρεμπόδισης ή δυσχέρανσης του έργου της Α.Δ.Α.Ε., επιφυλασσομένης της εφαρμογής των προβλεπόμενων από τον παρόντα νόμο κυρώσεων. 3. ... 4. Κατά των εκτελεστών αποφάσεων της Α.Δ.Α.Ε. μπορεί να ασκηθεί αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς και οι προβλεπόμενες από το Σύνταγμα και τη νομοθεσία διοικητικές προσφυγές. Ένδικο βοηθήματα κατά των αποφάσεων της Α.Δ.Α.Ε. μπορεί να ασκεί και ο Υπουργός Δικαιοσύνης. 5. Η Α.Δ.Α.Ε. παρίσταται αυτοτελώς σε κάθε είδους δίκες που έχουν ως αντικείμενο πράξεις ή παραλείψεις της. Εκπροσωπείται δικαστικώς από μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ή από μέλη της Νομικής της υπηρεσίας. 6. ...». Εξάλλου, στο άρθρο 10 του ίδιου νόμου («Ποινικές κυρώσεις») προβλέπεται ότι «1. Όποιος παραβιάζει με οποιονδήποτε τρόπο το απόρρητο των επικοινωνιών ή τους όρους και τη διαδικασία άρσης αυτού, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή από δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) έως εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ, εφόσον δεν προβλέπονται βαρύτερες ποινές από άλλες ισχύουσες διατάξεις. Σε περίπτωση που ο παραβάτης της παρούσας διάταξης ανήκει στο προσωπικό υπηρεσίας, οργανισμού, νομικού προσώπου ή επιχείρησης των αναφερόμενων στην περ. α της παρ. 1 του άρθρου 6 του παρόντος, η επιβαλλόμενη ποινή φυλάκισης είναι τουλάχιστον δύο (2) ετών και η χρηματική ποινή τουλάχιστον τριάντα χιλιάδες (30.000) ευρώ. 2. Μέλος της Α.Δ.Α.Ε. το οποίο γνωστοποιεί με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορίες και δεδομένα που είναι προσιτά σ' αυτό λόγω της υπηρεσίας του ή αφήνει άλλον να λάβει γνώση αυτών, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και χρηματική ποινή τουλάχιστον έξι χιλιάδων (6.000) ευρώ έως τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ. Αν όμως τέλεσε την πράξη με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον αθέμιτο όφελος ή να βλάψει άλλον επιβάλλεται κάθειρξη. Αν η πράξη του πρώτου εδαφίου τελέστηκε από αμέλεια, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών και χρηματική ποινή τουλάχιστον τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ».

7. Επειδή, εξάλλου, με το άρθρο 12 περιπτ. β και γ του νόμου αυτού, υπό τον τίτλο «Μεταβατικές διατάξεις», αντικαταστάθηκαν από την ημερομηνία έναρξης λειτουργίας της Α.Δ.Α.Ε. οι διατάξεις των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994 ως εξής: «4. Απόσπασμα της διάταξης, που

περιλαμβάνει το διατακτικό της, παραδίδεται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο: α) Στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή το γενικό διευθυντή ή τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται στον επιχειρηματία. β) Αν το νομικό πρόσωπο υπάγεται στον έλεγχο ή την εποπτεία του κράτους, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται και στον Υπουργό που εποπτεύει το νομικό αυτό πρόσωπο ή στον Υπουργό που προΐσταται της δημόσιας υπηρεσίας. Στην Α.Δ.Α.Ε. παραδίδεται, μέσα σε κλειστό φάκελο, όλο το κείμενο της διάταξης που επιβάλλει την άρση του απορρήτου. Η σχετική αλληλογραφία είναι απόρρητη και τηρείται σε ειδικό αρχείο, στο οποίο έχουν πρόσβαση ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. και ένα ακόμη μέλος της, το οποίο είναι ειδικά εξουσιοδοτημένο προς τούτο από την Α.Δ.Α.Ε. Ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. ενημερώνει σε κάθε περίπτωση τους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή και κοινοποιεί τη διάταξη στον Υπουργό Δικαιοσύνης. 5. Μετά την εκτέλεση της διάταξης συντάσσονται μία ή περισσότερες, κατά τις περιστάσεις, εκθέσεις από την υπηρεσία η οποία διενήργησε τις πράξεις άρσης του απορρήτου. Οι εκθέσεις υπογράφονται από το εντεταλμένο όργανο της αιτούσας αρχής και σε αυτές αναφέρονται: α) οι ενέργειες που έγιναν για την εκτέλεση της διάταξης, β) ο τόπος, η ημερομηνία και ο τρόπος εκτέλεσης των πιο πάνω ενεργειών, γ) το ονοματεπώνυμο των υπαλλήλων που τις διενήργησαν, εφόσον το κρίνει αναγκαίο το όργανο που εξέδωσε τη διάταξη. Αντίγραφα των εκθέσεων αυτών διαβιβάζονται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο, στην αιτούσα αρχή, στη δικαστική αρχή, που εξέδωσε τη διάταξη και στην Α.Δ.Α.Ε.». Επίσης, με το ίδιο άρθρο 12 περιπτ. δ αντικαταστάθηκε από την ημερομηνία έναρξης λειτουργίας της Α.Δ.Α.Ε. το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 9 του ίδιου άρθρου 5 του Ν. 2225/1994 ως εξής: «Μετά τη λήξη του μέτρου της άρσης και υπό την αναγκαία προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε, μπορεί η Α.Δ.Α.Ε. να αποφασίζει τη γνωστοποίηση της επιβολής του στους θιγόμενους».

8. Επειδή, ακολουθώντας, με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 25 του ν. 4531/2018 (Α' 62) η παράγραφος 2 του άρθρου 3 του ν. 2225/1994 αντικαταστάθηκε ως εξής: «2. Η αίτηση υποβάλλεται προς τον Εισαγγελέα

Εφετών του τόπου της αιτούσας αρχής ή του τόπου όπου πρόκειται να επιβληθεί η άρση, εκτός αν στην αιτούσα αρχή, με βάση διάταξη νόμου και απόφαση του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου έχει ήδη αποσπασθεί και υπηρετεί με αποκλειστική απασχόληση συγκεκριμένος εισαγγελικός λειτουργός, οπότε, στην περίπτωση αυτή, η ανωτέρω αίτηση υποβάλλεται σε αυτόν. Ο πιο πάνω, κατά περίπτωση, αρμόδιος εισαγγελικός λειτουργός αποφασίζει μέσα σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου με διάταξή του στην οποία περιέχονται τα αναφερόμενα στην παράγραφο 1 του άρθρου 5 στοιχεία. Αν κατά την κρίση του, μετά από εισήγηση της αιτούσας αρχής, ειδικές περιστάσεις εθνικής ασφάλειας επιβάλλουν την παράλειψη ή τη συνοπτική παράθεση ορισμένων από τα στοιχεία αυτά, γίνεται ειδική μνεία στη διάταξη».

9. Επειδή, περαιτέρω, με τις διατάξεις του άρθρου 37 του ν. 4786/2021 (Α' 43) τροποποιήθηκε εκ νέου το άρθρο 5 του ν. 2225/1994. Ειδικότερα, με την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου 37 αντικαταστάθηκε η παρ. 4 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994 ως εξής: «4. Απόσπασμα της διάταξης, που περιλαμβάνει το διατακτικό της, παραδίδεται με ηλεκτρονικό κρυπτογραφημένο μήνυμα, το οποίο πρέπει να καλύπτει τις προϋποθέσεις ασφαλείας του απορρήτου του περιεχομένου: α) Στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή τον γενικό διευθυντή ή τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου, στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται στον επιχειρηματία. β) Αν το νομικό πρόσωπο υπάγεται στον έλεγχο ή την εποπτεία του κράτους, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται και στον Υπουργό που εποπτεύει το νομικό αυτό πρόσωπο ή στον Υπουργό που προΐσταται της δημόσιας υπηρεσίας. Το ηλεκτρονικό κωδικοποιημένο μήνυμα, το οποίο λαμβάνει η Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α.Δ.Α.Ε.), περιέχει όλο το κείμενο της διάταξης που επιβάλλει την άρση του απορρήτου. Η σχετική αλληλογραφία είναι απόρρητη και τηρείται σε ειδικό αρχείο, στο οποίο έχουν πρόσβαση ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. και ένα ακόμη μέλος της Ολομέλειας που ορίζεται από αυτήν, καθώς και μέλη του προσωπικού της, τα οποία είναι ειδικά εξουσιοδοτημένα προς τούτο από την Ολομέλεια της Αρχής. Ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. ενημερώνει σε κάθε περίπτωση τον Πρόεδρο της Βουλής και τους

αρχηγούς των κομμάτων, που εκπροσωπούνται στη Βουλή και κοινοποιεί τη διάταξη στον Υπουργό Δικαιοσύνης. Με απόφαση της Ολομέλειας της Α.Δ.Α.Ε. όλες οι διατάξεις περί άρσεως του απορρήτου που έχουν αποθηκευτεί σε φυσικά αρχεία στην Αρχή από την ίδρυσή της, ψηφιοποιούνται και μετατρέπονται σε ηλεκτρονικά αρχεία. Με ίδια απόφαση ορίζονται ο τρόπος και η διαδικασία της ψηφιοποίησης. Μετά την πάροδο πέντε (5) ετών από την πιο πάνω ψηφιοποίηση, τα φυσικά αρχεία καταστρέφονται». Ακόμη, με την παρ. 2 του ως άνω άρθρου 37, στο άρθρο 5 του ν. 2225/1994 προστέθηκε παράγραφος 12 ως εξής: «12. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, καθορίζονται όλες οι τεχνικές και διαδικαστικές λεπτομέρειες για τη θέση σε εφαρμογή και λειτουργία της διαδικασίας της παρ. 4 ως προς την παράδοση του αποσπάσματος της διάταξης με ηλεκτρονικό κρυπτογραφημένο μήνυμα». Τέλος, με την παρ. 3 του παραπάνω άρθρου 37 ορίστηκε ότι «Μέχρι τη δημοσίευση της κοινής υπουργικής απόφασης της παρ. 12 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, το απόσπασμα της διάταξης που περιλαμβάνει το διατακτικό της παραδίδεται με απόδειξη μέσα σε κλειστό φάκελο: α) στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή τον γενικό διευθυντή ή τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται στον επιχειρηματία, β) αν το νομικό πρόσωπο υπάγεται στον έλεγχο ή την εποπτεία του κράτους, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται και στον Υπουργό που εποπτεύει το νομικό αυτό πρόσωπο ή στον Υπουργό που προΐσταται της δημόσιας υπηρεσίας και γ) στην Α.Δ.Α.Ε. κατά τα ήδη οριζόμενα». Κατά τα διαλαμβανόμενα στην αιτιολογική έκθεση της ρύθμισης, με τις διατάξεις αυτές επιδιώκεται ο ψηφιακός εκσυγχρονισμός και η ασφαλής διαβίβαση των απόρρητων εγγράφων, η ορθολογική ταξινόμηση και αρχειοθέτηση των εγγράφων που αφορούν την άρση του απορρήτου και η ενίσχυση του ρόλου της ΑΔΑΕ, μέσω της παροχής των αναγκαίων εργαλείων για να ανταποκριθεί στη συνταγματική αποστολή της.

10. Επειδή, στη συνέχεια, εκδόθηκε ο ν. 4790/2021 (Α' 48), με το άρθρο 87 παρ. 1 του οποίου αντικαταστάθηκε η παράγραφος 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994 ως εξής: «9. Στις περιπτώσεις του άρθρου 4 [άρση του απορρήτου

για διακρίβωση εγκλημάτων], η Α.Δ.Α.Ε. δύναται, μετά τη λήξη του μέτρου της άρσης, να αποφασίζει τη γνωστοποίηση της επιβολής του μέτρου αυτού στους θιγόμενους, με τη σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και υπό την προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε. Τα στοιχεία που είχαν συλλεγεί ή κατασχεθεί και το υλικό που εγγράφηκε ή αποτυπώθηκε σε εκτέλεση της διάταξης για την άρση του απορρήτου σε περίπτωση διακρίβωσης εγκλημάτων, σύμφωνα με το άρθρο 4, επισυνάπτονται στη δικογραφία, αν συνιστούν αποδεικτικά μέσα για την ποινική δίωξη κατά την κρίση της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη. Στις περιπτώσεις των παρ. 1α και 1γ του άρθρου 4 και της περ. ζ΄ της παρ. 3 του άρθρου 36 του ν. 4443/2016 (Α΄ 232) τα στοιχεία αυτά χρησιμοποιούνται επιπλέον κατά τη διοικητική διαδικασία για τη διαπίστωση της παράβασης των άρθρων 3 έως 7, 29 και 30 του ν. 3340/2005 (Α΄ 112), του άρθρου 93α του ν. 4099/2012 (Α΄ 250), καθώς και των διατάξεων των στοιχείων (α) και (β) του άρθρου 14 και του άρθρου 15 του Κανονισμού (ΕΕ) 596/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την κατάχρηση της αγοράς (Κανονισμός για την κατάχρηση της αγοράς) και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των Οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/ΕΚ, 2003/125/ΕΚ και 2004/72/ΕΚ (L 173) και επισυνάπτονται στη σχετική δικογραφία κατά τη διαδικασία ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων. Διαφορετικά επιστρέφονται στον κύριό τους, εφόσον έχει αποφασισθεί η κατά το πρώτο εδάφιο γνωστοποίηση του μέτρου. Αν δεν συντρέχει αυτή η περίπτωση καταστρέφονται ενώπιον της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη και συντάσσεται έκθεση για την καταστροφή. Υποχρεωτικώς καταστρέφεται το υλικό που δεν έχει σχέση με τον λόγο επιβολής του μέτρου. Η παρούσα δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας, σύμφωνα με το άρθρο 3». Εξάλλου, με την παρ. 2 του ως άνω άρθρου 87 του ν. 4790/2021 ορίσθηκε ότι «Η παρ. 1 εφαρμόζεται και για τις άρσεις του απορρήτου που έχουν λάβει χώρα έως τη δημοσίευση του παρόντος». Κατά τα αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση, με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών περιορίζεται ένα συνταγματικό δικαίωμα και πρέπει να προβλεφθούν τα αντίστοιχα αντισταθμιστικά μέτρα, ενώ, ειδικότερα, με την

επίμαχη ρύθμιση σκοπεύεται η διαχείριση των συνεπειών από την άρση του απορρήτου, βραχυπρόθεσμο δε στόχο της ρύθμισης αποτελεί η διαφάνεια στη διαδικασία της άρσης του απορρήτου.

11. Επειδή, σε χρόνο μεταγενέστερο τόσο της έκδοσης της προσβαλλόμενης πράξης (13.9.2022) όσο και της άσκησης της κρινόμενης αίτησης (14.11.2022), δημοσιεύθηκε ο ν. 5002/2022 «Διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, κυβερνοασφάλεια και προστασία προσωπικών δεδομένων πολιτών» (Α' 228). Σκοπός του νόμου, σύμφωνα με το άρθρο 1 αυτού, είναι α) η θωράκιση και ο εκσυγχρονισμός της διαδικασίας άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 19 του Συντάγματος, β) η βελτιστοποίηση της δράσης της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, γ) η προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών από λογισμικά παρακολούθησης, δ) η οργανική και λειτουργική αναβάθμιση του επιπέδου κυβερνοασφάλειας στη χώρα, και ε) η αποτελεσματικότερη προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Σύμφωνα με την περ. α' του άρθρου 2, αντικείμενο του νόμου αποτελεί, μεταξύ άλλων, η εξαντλητική ρύθμιση της διαδικασίας άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών. Εξάλλου, κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 3, για τους σκοπούς του νόμου, α) «Λόγοι εθνικής ασφάλειας» είναι οι λόγοι που συνάπτονται με την προστασία των βασικών λειτουργιών του κράτους και των θεμελιωδών συμφερόντων των Ελλήνων πολιτών, όπως, ιδίως, λόγοι σχετικοί με την εθνική άμυνα, την εξωτερική πολιτική, την ενεργειακή ασφάλεια και την κυβερνοασφάλεια και β) «Πολιτικά πρόσωπα» είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, τα μέλη της κυβέρνησης και οι υφυπουργοί, οι βουλευτές και τα μέλη του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου, οι αρχηγοί των πολιτικών κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή και το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και τα ανώτατα μονοπρόσωπα όργανα των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού. Περαιτέρω, στα άρθρα 4 και 5 του νόμου ρυθμίζεται το ειδικότερο ζήτημα της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας. Στο άρθρο 4, υπό τον τίτλο «Άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας», ορίζεται ότι «1. Αίτημα για άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας μπορεί να υποβάλλει μόνο η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.) ή η Διεύθυνση

Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας (Δ.Α.Ε.Ε.Β.) είτε με δική τους πρωτοβουλία είτε κατόπιν σχετικής ενημέρωσης που διαβιβάζεται από δικαστική ή άλλη πολιτική, στρατιωτική ή αστυνομική δημόσια αρχή, στην αρμοδιότητα της οποίας υπάγεται το θέμα εθνικής ασφάλειας που επιβάλλει την άρση. 2. Το αίτημα για άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας υποβάλλεται, κατά περίπτωση, για μεν την Ε.Υ.Π. στον εισαγγελικό λειτουργό της παρ. 3 του άρθρου 5 του ν. 3649/2008 (Α' 39), για δε τη Δ.Α.Ε.Ε.Β. στον εισαγγελικό λειτουργό της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 2265/1994 (Α' 209). Το αίτημα περιλαμβάνει (α) τους λόγους που στοιχειοθετούν κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια, (β) την αναγκαιότητα της άρσης του απορρήτου για την αντιμετώπιση του κινδύνου, (γ) τα μέσα ανταπόκρισης ή επικοινωνίας για τα οποία ζητείται η άρση, (δ) το αντικείμενο της άρσης, δηλαδή τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας ή και το περιεχόμενο αυτής, και (ε) την εδαφική έκταση εφαρμογής και την απολύτως αναγκαία χρονική διάρκεια της άρσης. Ο εισαγγελικός λειτουργός κρίνει μέσα σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου με διάταξή του, στην οποία περιέχονται τα στοιχεία που αναφέρονται στις παρ. 4 και 5 του παρόντος. Αν, κατά την κρίση του, μετά από εισήγηση της αιτούσας αρχής, ειδικές περιστάσεις εθνικής ασφάλειας επιβάλλουν την παράλειψη ή τη συνοπτική παράθεση ορισμένων από τα στοιχεία αυτά, γίνεται ειδική μνεία στη διάταξη. Η εγκριτική διάταξη υποβάλλεται αμελλητί, μαζί με το αίτημα και τα συνοδεύοντα αυτό στοιχεία που ετέθησαν υπόψη του εισαγγελικού λειτουργού, για έγκριση σε δεύτερο εισαγγελικό λειτουργό, ο οποίος είναι αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου ή εισαγγελέας Εφετών και ορίζεται με απόφαση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου για θητεία ενός (1) έτους, με δυνατότητα ανανέωσης για ένα (1) έτος. Ο δεύτερος εισαγγελικός λειτουργός εγκρίνει ή απορρίπτει το αίτημα εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών και επιστρέφει αμελλητί το σύνολο των ανωτέρω εγγράφων στον αποστέιλαντα αυτά, χωρίς τη δυνατότητα τήρησης αρχείου. Η ισχύς της εισαγγελικής διάταξης αρχίζει από την έγκριση του δεύτερου εισαγγελικού λειτουργού. 3. Το αίτημα για άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας, που αφορά πολιτικά πρόσωπα, υποβάλλεται μόνο από την Ε.Υ.Π. και οφείλει να στηρίζεται σε συγκεκριμένα

στοιχεία που καθιστούν άμεση και εξαιρετικά πιθανή τη διακινδύνευση της εθνικής ασφάλειας. Το αίτημα, μαζί με τα στοιχεία που το συνοδεύουν, υποβάλλεται από τον Διοικητή της Ε.Υ.Π. στον Πρόεδρο της Βουλής, προκειμένου να χορηγήσει σχετική άδεια εντός προθεσμίας είκοσι τεσσάρων (24) ωρών. Αν δεν υπάρχει Βουλή, την άδεια του δεύτερου εδαφίου χορηγεί ο Πρόεδρος της τελευταίας Βουλής ή, αν αυτός αρνείται ή δεν υπάρχει, ο Πρωθυπουργός. Αν το αίτημα αφορά στον Πρόεδρο της Βουλής, ή, αν δεν υπάρχει Βουλή, στον Πρόεδρο της τελευταίας Βουλής, την άδεια χορηγεί ο Πρωθυπουργός. Μόνο εάν χορηγηθεί η άδεια της παρούσας, μπορεί το αίτημα να υποβληθεί στον εισαγγελικό λειτουργό της παρ. 3 του άρθρου 5 του ν. 3649/2008 για τη συνέχιση της διαδικασίας. Στην περίπτωση της παρούσας, ο Πρόεδρος της Βουλής, ο Πρόεδρος της τελευταίας Βουλής ή ο Πρωθυπουργός, κατά περίπτωση, δεν τηρεί σχετικό αρχείο. 4. Η διάταξη που επιβάλλει την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας περιέχει: α) το όργανο που αιτείται την άρση, β) τον σκοπό της άρσης, γ) τα μέσα ανταπόκρισης ή επικοινωνίας στα οποία επιβάλλεται η άρση, δ) το αντικείμενο της άρσης, δηλαδή τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας ή και το περιεχόμενο αυτής, ε) την εδαφική έκταση εφαρμογής, εφόσον απαιτείται για τις ανάγκες της άρσης, και την απολύτως αναγκαία χρονική διάρκεια της άρσης και στ) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης. 5. Διάταξη που απορρίπτει αίτημα άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας περιέχει μόνο: α) το όργανο που είχε αιτηθεί την άρση, και β) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης. 6. Οι διατάξεις που επιβάλλουν την άρση του απορρήτου ή απορρίπτουν το σχετικό αίτημα, τηρούνται σε ηλεκτρονικό αρχείο της Υπηρεσίας από τον αρμόδιο εισαγγελικό λειτουργό της παρ. 2. Με απόφαση, κατά περίπτωση, του Διοικητή της Ε.Υ.Π. ή του Διευθυντή της Δ.Α.Ε.Ε.Β., τα φυσικά αρχεία των διατάξεων άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας ψηφιοποιούνται και ενσωματώνονται στο ηλεκτρονικό αρχείο του πρώτου εδαφίου. Στην απόφαση αυτή ορίζονται ο τρόπος και η διαδικασία της ψηφιοποίησης. Μετά την πάροδο ενός (1) έτους από την ψηφιοποίηση τα φυσικά αρχεία καταστρέφονται και συντάσσεται έκθεση για την καταστροφή τους. 7. Μετά την πάροδο τριών (3) ετών από την παύση της ισχύος της διάταξης άρσης του

απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας γνωστοποιείται η επιβολή του περιοριστικού μέτρου στον θιγόμενο, υπό την προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο αυτό διατάχθηκε. Για τη γνωστοποίηση του πρώτου εδαφίου υποβάλλεται σχετικό αίτημα στην Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α.Δ.Α.Ε.), το οποίο διαβιβάζεται στην Ε.Υ.Π. και τη Δ.Α.Ε.Ε.Β.. Η άρση γνωστοποιείται μετά από απόφαση τριμελούς οργάνου, το οποίο αποφασίζει εντός προθεσμίας εξήντα (60) ημερών. Στην περίπτωση διενέργειας της άρσης από την Ε.Υ.Π., το όργανο αποτελείται από τον εισαγγελικό λειτουργό της παρ. 3 του άρθρου 5 του ν. 3649/2008, τον δεύτερο εισαγγελικό λειτουργό της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος και τον Πρόεδρο της Α.Δ.Α.Ε.. Στην περίπτωση διενέργειας της άρσης από τη Δ.Α.Ε.Ε.Β., το όργανο αποτελείται από τον εισαγγελικό λειτουργό της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 2265/1994, τον δεύτερο εισαγγελικό λειτουργό της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος και τον Πρόεδρο της Α.Δ.Α.Ε. Του οργάνου προεδρεύει ο ανώτερος ιεραρχικά ή, επί ομοιοβάθμων, ο αρχαιότερος εισαγγελικός λειτουργός. Το όργανο αποφασίζει κατά πλειοψηφία, με τήρηση απόρρητων συνοπτικών πρακτικών και καταγραφή της γνώμης της μειοψηφίας, εφόσον υφίσταται. Αν αποφασισθεί η ενημέρωση, ο θιγόμενος ενημερώνεται για την επιβολή του περιοριστικού μέτρου και για τη διάρκειά του. Δεν επιτρέπεται η υποβολή νέου αιτήματος πριν την πάροδο ενός (1) έτους από την υποβολή του προηγούμενου». Στο άρθρο 5, υπό τον τίτλο «Διαχείριση υλικού σε άρσεις για λόγους εθνικής ασφάλειας», ορίζεται ότι «1. Μετά την πάροδο δέκα (10) ετών από την παύση της ισχύος της εισαγγελικής διάταξης για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας, μπορεί, κατόπιν εισήγησης της κατά περίπτωση αρμόδιας Υπηρεσίας και με απόφαση του οικείου τριμελούς οργάνου της παρ. 7 του άρθρου 4, να καταστρέφονται οι φάκελοι με το υλικό τεκμηρίωσης για την άρση του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας. 2. Αν ο εισαγγελικός λειτουργός του πρώτου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 4 κρίνει ότι το υλικό που αποτυπώθηκε στο σύστημα επισυνδέσεων συνιστά αποδεικτικό μέσο για την άσκηση ποινικής δίωξης, εξάγεται σε υλικό φορέα και αποστέλλεται, με νέα διάταξη, στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές. Με την ίδια διάταξη, το υλικό αυτό περιορίζεται στο περιεχόμενο που κρίνεται ότι εισφέρει αποδεικτικά στη

διακρίβωση εγκλημάτων. 3. Μετά την πάροδο έξι (6) μηνών από την παύση της ισχύος της εισαγγελικής διάταξης για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας, το υλικό που αποτυπώθηκε στο σύστημα επισυνδέσεων, διαγράφεται από το σύστημα. Σε περίπτωση που η αρμόδια Υπηρεσία κρίνει αναγκαία τη διατήρηση του υλικού: (α) για τη συσχέτισή του με στοιχεία υπό εξέλιξη έρευνας ή (β) λόγω συνδρομής της παρ. 2, το υλικό εξάγεται από το σύστημα σε υλικό φορέα. Με την επιφύλαξη της παρ. 2, και εφόσον συντρέχει ειδικός λόγος, κατόπιν γραπτής πρότασης της αρμόδιας Διεύθυνσης ή Τμήματος και έγκρισης του Διοικητή της Ε.Υ.Π. ή του Διευθυντή της Δ.Α.Ε.Ε.Β., κατά περίπτωση, διαγράφεται από το σύστημα υλικό που αποτυπώθηκε και πριν τη συμπλήρωση των έξι (6) μηνών. 4. Με την επιφύλαξη του δευτέρου εδαφίου της παρ. 3, το σύνολο του πληροφοριακού υλικού που εξάγεται για τις ανάγκες της Υπηρεσίας από το σύστημα επισυνδέσεων σε έγχαρτη μορφή ή αποτυπωμένο σε υλικούς φορείς, καταστρέφεται εντός έξι (6) μηνών από την παύση της ισχύος της εισαγγελικής διάταξης που διέταξε την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών. 5. Το υλικό που δεν έχει σχέση με τον λόγο επιβολής του μέτρου, καταστρέφεται αμελλητί ενώπιον της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη. 6. Όπου στο παρόν προβλέπεται καταστροφή ή διαγραφή, συντάσσεται έκθεση από τον εντεταλμένο προς τούτο υπάλληλο». Περαιτέρω, στο άρθρο 8, τιτλοφορούμενο «Διαδικασία άρσης του απορρήτου» προβλέπονται τα εξής: «1. Απόσπασμα της διάταξης ή του βουλεύματος, που περιλαμβάνει το διατακτικό, παραδίδεται αμελλητί με ηλεκτρονικό κρυπτογραφημένο μήνυμα, το οποίο καλύπτει τις προϋποθέσεις ασφαλείας του απορρήτου του περιεχομένου: α) Στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή τον γενικό διευθυντή ή τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου, στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται στον επιχειρηματία. β) Στην περίπτωση δημόσιων υπηρεσιών ή νομικών προσώπων που υπάγονται στον έλεγχο ή την εποπτεία του κράτους, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται και στον Υπουργό που προΐσταται της δημόσιας υπηρεσίας ή στον Υπουργό που εποπτεύει το νομικό πρόσωπο. 2. Ολόκληρο το κείμενο των διατάξεων και των βουλευμάτων που επιβάλλουν άρση του απορρήτου ή απορρίπτουν

σχετικό αίτημα παραδίδεται αμελλητί σε μη επεξεργάσιμη μορφή, με ηλεκτρονικό κρυπτογραφημένο μήνυμα το οποίο καλύπτει τις προϋποθέσεις ασφάλειας του απορρήτου του περιεχομένου, στην Α.Δ.Α.Ε.. Οι διατάξεις και τα βουλεύματα που αποστέλλονται κατά τον ως άνω τρόπο στην Α.Δ.Α.Ε. αποθηκεύονται και τηρούνται σε ειδικά ηλεκτρονικά αρχεία, που βρίσκονται σε σύστημα βάσης δεδομένων. Την αποθήκευση διενεργεί προσωπικό της Α.Δ.Α.Ε. ειδικά εξουσιοδοτημένο προς τούτο από την Ολομέλεια αυτής. Πρόσβαση στο εν λόγω ειδικό αρχείο, καθώς και αναζήτηση στοιχείων πραγματοποιούνται μόνο από τον Πρόεδρο της Α.Δ.Α.Ε. και δύο (2) ακόμη μέλη της Ολομέλειας που ορίζονται από αυτήν. Τα αποτελέσματα της αναζήτησης παρουσιάζονται σε επόμενη συνεδρίαση της Ολομέλειας. Απαγορεύεται η εξαγωγή στοιχείων με οποιονδήποτε τρόπο από τη βάση δεδομένων, η δε παραβίαση της απαγόρευσης αυτής τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη ποινική διάταξη. 3. Στην Ε.Υ.Π. και στη Δ.Α.Ε.Ε.Β. δημιουργούνται ηλεκτρονικές πλατφόρμες παράδοσης της διάταξης για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας, με σκοπό την αποστολή και παράδοση αποσπασμάτων των διατάξεων με ηλεκτρονικό κρυπτογραφημένο μήνυμα στους αποδέκτες που ορίζονται στην παρ. 1 και την αποστολή και παράδοση ολόκληρου του κειμένου των διατάξεων στην Α.Δ.Α.Ε.. 4. Η χρονική διάρκεια της άρσης του απορρήτου δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες. Παρατάσεις, οι οποίες δεν υπερβαίνουν κάθε φορά τους δύο (2) μήνες, μπορούν να διαταχθούν με τη διαδικασία, που προβλέπεται κατά περίπτωση, για την επιβολή του μέτρου και υπό τον όρο ότι εξακολουθούν να υφίστανται οι λόγοι της άρσης. Σε κάθε περίπτωση, η χρονική διάρκεια δεν μπορεί να υπερβαίνει συνολικά τους δέκα (10) μήνες. Υπέρβαση του ορίου του δεύτερου εδαφίου επιτρέπεται μόνο σε περιπτώσεις άρσης για λόγους εθνικής ασφάλειας, εφόσον στηρίζεται σε συγκεκριμένα στοιχεία που καθιστούν άμεση και εξαιρετικά πιθανή τη διακινδύνευση της εθνικής ασφάλειας και η εξακολούθηση της συνδρομής των στοιχείων αυτών επιβεβαιώνεται σε κάθε παράταση της ισχύος της άρσης. Μετά τη λήξη της διάρκειας της άρσης ή μετά τη λήξη του επιτρεπόμενου ανώτατου χρονικού ορίου της παύει αυτοδικαίως η άρση του απορρήτου. Σε κάθε περίπτωση, με

διάταξη του οργάνου που επέβαλε την άρση διατάσσεται η παύση της και πριν από την πάροδο της ορισμένης διάρκειάς της, αν εκπληρώθηκε ο σκοπός ή εξέλειπαν οι λόγοι επιβολής του μέτρου. 5. Μετά την εκτέλεση της διάταξης ή του βουλεύματος συντάσσονται μία ή περισσότερες, κατά τις περιστάσεις, εκθέσεις από την υπηρεσία που διενήργησε τις πράξεις άρσης του απορρήτου. Οι εκθέσεις υπογράφονται από εντεταλμένο υπάλληλο της υπηρεσίας του πρώτου εδαφίου και σε αυτές αναφέρονται: α) οι ενέργειες που έγιναν για την εκτέλεση της διάταξης, β) ο τόπος, η ημερομηνία και ο τρόπος εκτέλεσης των πιο πάνω ενεργειών, γ) το ονοματεπώνυμο των υπαλλήλων που τις διενήργησαν. Αντίγραφα των εκθέσεων αυτών διαβιβάζονται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο, στην αιτούσα αρχή, στη δικαστική αρχή που εξέδωσε τη διάταξη ή το βούλευμα και στην Α.Δ.Α.Ε.. 6. Ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. ενημερώνει για θέματα άρσεων απορρήτου επικοινωνιών τον Πρόεδρο της Βουλής, τους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή και τον Υπουργό Δικαιοσύνης. 7. Με την επιφύλαξη των παρ. 2 και 3 του άρθρου 5 και των παρ. 2 και 3 του άρθρου 7, το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται, με ποινή ακυρότητας, να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε άλλη ποινική, πολιτική και διοικητική δίκη και διοικητική διαδικασία για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με τη διάταξη. 8. Με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών τιμωρείται ο αρμόδιος υπάλληλος του νομικού προσώπου στο οποίο ανήκει το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας για το οποίο επιβλήθηκε η άρση, αν δεν παράσχει στην αιτούσα αρχή πληροφορία σχετική με το περιεχόμενο της διάταξης και τεχνική ή υπηρεσιακή γενικά συνδρομή για την εκτέλεσή της. Με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών τιμωρείται υπάλληλος του νομικού προσώπου στο οποίο ανήκει το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας για το οποίο επιβλήθηκε η άρση, αν γνωστοποιήσει το γεγονός της άρσης του απορρήτου, ή ανακοινώσει σε τρίτους ή χρησιμοποιήσει το περιεχόμενο των κάθε είδους μηνυμάτων, πληροφοριών και στοιχείων που περιήλθαν σε γνώση του λόγω της άρσης του απορρήτου ή παραβιάσει την υποχρέωση εχεμύθειάς του κατά τη διαδικασία άρσης του απορρήτου που προβλέπεται από το άρθρο 8 του π.δ.

47/2005 (Α' 64). 9. Με απόφαση της Ολομέλειας της Α.Δ.Α.Ε., οι διατάξεις και τα βουλεύματα περί άρσης του απορρήτου, που έχουν αποθηκευτεί σε φυσικά αρχεία στην Αρχή από την ίδρυσή της, ψηφιοποιούνται και αποθηκεύονται στα ειδικά ηλεκτρονικά αρχεία της παρ. 2. Την ψηφιοποίηση και αποθήκευση διενεργεί ειδικά εξουσιοδοτημένο από την Ολομέλεια προσωπικό της Αρχής. Μετά την πάροδο ενός (1) έτους από την ψηφιοποίησή τους, τα φυσικά αρχεία καταστρέφονται και συντάσσεται έκθεση για την καταστροφή τους». Στο άρθρο 48 του νόμου ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι «... 2. Όπου σε διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας γίνεται αναφορά στα άρθρα 3, 4 και 5 του ν. 2225/1994, νοείται αναφορά στις οικείες διατάξεις του παρόντος. ...», στο δε άρθρο 50 προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι «Καταργούνται: 1. Τα άρθρα 3, 4, 5 και 7 του ν. 2225/1994, περί άρσης του απορρήτου. ...». Τέλος, στο άρθρο 51 του νόμου ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι: «1. ... Η ισχύς του παρόντος νόμου άρχεται από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν προβλέπεται διαφορετικά στις επιμέρους διατάξεις. 2. ...». Κατά τα διαλαμβανόμενα στην αιτιολογική έκθεση του εν λόγω νόμου «Δεδομένου ότι οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις ευνοούν την άμεση, απρόσκοπτη και ελεύθερη επικοινωνία και καθιστούν εύκολη την παραβίαση της εμπιστευτικότητας της επικοινωνίας, κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία ενός σύγχρονου και αποτελεσματικού νομοθετικού πλαισίου για τη διασφάλιση της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών. ... Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο που αφορά στη διαδικασία άρσης απορρήτου είναι ελλιπές, κατακερματισμένο και παρίσταται επιτακτική η ανάγκη για εκσυγχρονισμό και εξαντλητική ρύθμισή του, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και το άρθρο 19 του Συντάγματος». Ειδικά ως προς το ζήτημα της άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας, αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση ότι «... γίνεται εξαντλητική περιγραφή της διαδικασίας άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας. Ειδικότερα, προσδιορίζονται τα όργανα που υποβάλλουν το αίτημα της άρσης, το περιεχόμενο του αιτήματος και της διάταξης που επιβάλλει ή απορρίπτει την άρση του απορρήτου. Επιπλέον, θεσπίζονται ειδικές ασφαλιστικές δικλίδες για την άρση του απορρήτου για τα πολιτικά πρόσωπα. Τέλος, προβλέπεται η διαδικασία γνωστοποίησης της επιβολής του περιοριστικού μέτρου στον

θιγόμενο, κατά τρόπο που συναρθρώνονται η προστασία της εθνικής ασφάλειας και των δικαιωμάτων του θιγομένου».

12. Επειδή, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα εξής: Με την 322/29.8.2022 απόφαση της ΑΔΑΕ συνεστήθη, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 εδ. α, β και δ και παρ. 2 του ν. 3115/2003, ομάδα ελέγχου για τη διεξαγωγή εκτάκτου ελέγχου στις εγκαταστάσεις της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΕΥΠ). Στο στοιχείο 11 του προοιμίου της εν λόγω απόφασης αναφέρεται ότι ελήφθησαν υπόψη «οι πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα των άρσεων του απορρήτου των επικοινωνιών». Στις 7.9.2022 ο αιτών, ευρωβουλευτής και πρόεδρος του πολιτικού κόμματος ΠΑΣΟΚ – Κίνημα Αλλαγής, με αίτησή του προς την Α.Δ.Α.Ε., ζήτησε να ενημερωθεί για το γεγονός, το οποίο χαρακτήρισε ως «δημοσίως γνωστό», της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών του και της θέσης του υπό παρακολούθηση, κατόπιν σχετικού αιτήματος της ΕΥΠ, αναφερόμενος στα αποτελέσματα του ελέγχου που διενήργησε η προαναφερόμενη ομάδα ελέγχου της Α.Δ.Α.Ε. στην εταιρεία πάροχο κινητής τηλεφωνίας, της οποίας ήταν συνδρομητής. Συγκεκριμένα, ζήτησε να του χορηγηθούν αντίγραφα: α) του πλήρους φακέλου της παρακολούθησής του και β) του ηλεκτρονικού κωδικοποιημένου μηνύματος που έλαβε η Α.Δ.Α.Ε., σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 4 του ν. 2225/1994, στο οποίο περιείχετο όλο το κείμενο της διάταξης που επέβαλε την άρση του απορρήτου. Το αίτημα αυτό, η πραγματική βάση του οποίου δεν αμφισβητήθηκε από τη Διοίκηση, απορρίφθηκε με την προσβαλλόμενη 2443/13.9.2022 πράξη του Προέδρου της Α.Δ.Α.Ε., με την ακόλουθη αιτιολογία: α) η χορήγηση φακέλων και εγγράφων που τηρούνται από την ΕΥΠ δεν περιλαμβάνεται στις αρμοδιότητες της Α.Δ.Α.Ε., όπως αυτές διαγράφονται στις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 του ν. 3115/2003, β) σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 3 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999), δεν επιτρέπεται η χορήγηση στους ενδιαφερόμενους απόρρητων εγγράφων, γ) σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 10 του ν. 3115/2003, η γνωστοποίηση από μέλος της ΑΔΑΕ, με οποιονδήποτε τρόπο, πληροφοριών και δεδομένων που κατέστησαν προσिता σε αυτό λόγω της υπηρεσίας του, συνιστά ποινικό αδίκημα, δ) οι εφαρμοστές στην προκειμένη περίπτωση διατάξεις του άρθρου 87 του ν. 4790/2021, σε

περιπτώσεις άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας, απαγορεύουν τη γνωστοποίηση της επιβολής της άρσης του απορρήτου στον θιγόμενο, μετά τη λήξη αυτής, ακόμη και αν δεν διακυβεύεται πλέον ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε. Ως προς το δεύτερο σκέλος του αιτήματος του ήδη αιτούντος, η απόρριψή του με την προσβαλλόμενη πράξη εχώρησε με την αιτιολογία ότι η ενημέρωση του Προέδρου της Βουλής και των αρχηγών των κομμάτων από τον Πρόεδρο της Α.Δ.Α.Ε., σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, ως προς τις διατάξεις που παραλαμβάνονται από την ΑΔΑΕ και αφορούν άρση απορρήτου, έχει την έννοια της ενημέρωσης, ανά τακτά χρονικά διαστήματα, των παραπάνω προσώπων ως προς τον αριθμό των σχετικών εισαγγελικών διατάξεων που παραλαμβάνονται και όχι ως προς το περιεχόμενό τους, για το οποίο αρμόδιος να λαμβάνει πλήρη γνώση είναι μόνον ο Υπουργός Δικαιοσύνης. Τέλος, με την προσβαλλόμενη πράξη, ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. επεσήμανε στον αιτούντα ότι δεν είναι επιτρεπτό στην Α.Δ.Α.Ε. να μην εφαρμόζει ισχύουσες διατάξεις οι οποίες δεν έχουν κριθεί αντισυνταγματικές με δικαστική απόφαση.

13. Επειδή, ο αιτών προβάλλει ότι, όπως συνάγεται και από το στοιχείο 11 του προοιμίου της προσβαλλόμενης απόφασης, η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών του με επισύνδεση του κινητού τηλεφώνου του για το διάστημα από 15.9.2021 έως 14.12.2021 γνωστοποιήθηκε στον ίδιο, αλλά κατέστη και δημοσίως γνωστό χωρίς να διαψευσθεί, κατόπιν ερευνών που διενήργησε ομάδα ελέγχου της Α.Δ.Α.Ε., στις 4.8.2022, στις εγκαταστάσεις της εταιρείας παρόχου κινητής τηλεφωνίας, της οποίας είναι συνδρομητής· εξάλλου, όπως προβάλλεται, δεδομένου ότι ο αιτών είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι παραπάνω έρευνες κινήθηκαν κατόπιν έκθεσης αρμόδιας υπηρεσίας του κοινοβουλίου αυτού, στην οποία είχε επισημανθεί απόπειρα εγκατάστασης λογισμικού παρακολούθησης στο κινητό τηλέφωνο του αιτούντος. Παραθέτοντας διεξοδικά τις πολιτικές εξελίξεις που ακολούθησαν τις παραπάνω αποκαλύψεις, ο αιτών ισχυρίζεται ότι, κατά τον χρόνο υποβολής του αιτήματος που απαντήθηκε με την προσβαλλόμενη, είχε διαμορφωθεί μια ιδιαίτερα βλαπτική γι' αυτόν κατάσταση, εφόσον δεν μπορούσε να πληροφορηθεί για ποιόν λόγο παρακολουθήθηκε, ώστε να ασκήσει πλήρως τα δικαιώματά του έναντι κάθε υπευθύνου, αλλά και

βρισκόταν αντιμέτωπος με διασπορά προσβλητικών για την προσωπικότητα και την πολιτική σταδιοδρομία του φημών, έναντι των οποίων δεν ήταν σε θέση να αμυνθεί ουσιαστικά. Για την αντιμετώπιση της βλαπτικής αυτής κατάστασης, ο αιτών ζήτησε, κατά τα ειδικότερα προβαλλόμενα, κάθε στοιχείο που διέθετε η Α.Δ.Α.Ε. σχετικά με την παρακολούθησή του, και κατ' ελάχιστον τη γνωστοποίηση της παρακολούθησης και τη σχετική διάταξη για την άρση του απορρήτου που είχε περιέλθει στην Α.Δ.Α.Ε., επικαλούμενος το άρθρο 5 παρ. 4 του ν. 2225/1994. Ενόψει της αρνητικής απάντησης που δόθηκε στο αίτημά του με την προσβαλλόμενη απόφαση, με προφανές έννομο συμφέρον ασκεί την κρινόμενη αίτηση, με την οποία επιδιώκει, όπως ρητώς αναφέρεται στο εισαγωγικό δικόγραφο, να θεωρηθεί ανίσχυρη η διάταξη του άρθρου 87 του ν. 4790/2021, η οποία αποτελεί το νομοθετικό έρεισμα της απόφασης αυτής, και να κριθεί ως εφαρμοστέα η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 9 του ν. 2225/1994, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή της με το παραπάνω άρθρο 87.

14. Επειδή, η καθής Ανεξάρτητη Αρχή, με το έγγραφο απόψεών της προς το Δικαστήριο και με το υπόμνημα που κατέθεσε μετά τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο, μέσα στην προθεσμία που χορηγήθηκε από την Πρόεδρο του Δικαστηρίου, προέβαλε ότι η άσκηση της αιτήσεως είναι αλυσιτελής. Και τούτο, διότι με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 5002/2022 τόσο η διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας, όσο και η ενημέρωση του θιγόμενου ρυθμίστηκαν εκ νέου, με αποτέλεσμα, ακόμη και αν γίνει δεκτή η κρινόμενη αίτηση και ακυρωθεί η προσβαλλόμενη πράξη, όταν η Α.Δ.Α.Ε. κληθεί να συμμορφωθεί με την ακυρωτική απόφαση, να μην είναι πλέον ανεκτή η εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 3, 4 και 5 του ν. 2225/1994, όπως επιδιώκει ο αιτών, εφόσον αυτές καταργήθηκαν ρητώς με το άρθρο 50 του ν. 5002/2022, με το δε άρθρο 48 του εν λόγω νόμου προβλέπεται ότι «όπου σε διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας γίνεται αναφορά στα άρθρα 3, 4 και 5 του ν. 2225/1994, νοείται αναφορά στις οικείες διατάξεις του παρόντος».

15. Επειδή, κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 95 παρ. 5 του Συντάγματος και 50 του π.δ/τος 18/1989 (Α' 8), η πράξη που οφείλει να εκδώσει η Διοίκηση μετά την τυχόν ακύρωση από το Συμβούλιο της

Επικρατείας προηγούμενης διοικητικής πράξης ανάγεται στον χρόνο έκδοσης της ακυρούμενης πράξης και διέπεται, καταρχήν, από το πραγματικό και νομικό καθεστώς που ίσχυε κατά τον χρόνο εκείνο, λόγω της υποχρέωσης την οποία υπέχει η Διοίκηση να σέβεται το δεδικασμένο και να συμμορφώνεται προς τις ακυρωτικές αποφάσεις. Ωστόσο, η δέσμευση αυτή της Διοίκησης δεν κωλύει τη νομοθετική εξουσία ή την κανονιστικώς δρώσα Διοίκηση να προβαίνουν με γενικές διατάξεις, για τον εφεξής χρόνο, σε ρυθμίσεις που καταλαμβάνουν και τις υποθέσεις που καθίστανται εκκρεμείς ενώπιον της Διοίκησης εξαιτίας τυχόν ακυρωτικής απόφασης, όταν το νεότερο κανονιστικό καθεστώς έχει αναδρομική ισχύ ή προκύπτει από αυτό ότι ο νομοθέτης ή η κανονιστικώς δρώσα Διοίκηση δεν ανέχονται εφεξής την εφαρμογή των παλαιών διατάξεων (ΣΤΕ 4310-3/2015 Ολομ., 3167/2014 Ολομ., 2827/1980 Ολομ., 3581/1979 Ολομ.).

16. Επειδή, σύμφωνα με βασικό κανόνα που διέπει την ακυρωτική δίκη, η προσβαλλόμενη πράξη ακυρώνεται μόνον εάν η ακύρωσή της είναι λυσιτελής για τον αιτούντα, εάν δηλαδή θεραπεύει, τουλάχιστον για τον εφεξής χρόνο, τη βλάβη που προκαλεί στα έννομα συμφέροντά του η πράξη αυτή (ΣΤΕ 70/2021, 2436/2015, 2137/2013). Στην κρινόμενη περίπτωση, όπως προκύπτει από την εξέλιξη των παρατιθέμενων στις προηγούμενες σκέψεις νομοθετικών ρυθμίσεων, με τις διατάξεις του ν. 2225/1994 θεσπίστηκε για πρώτη φορά ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία του απορρήτου της ανταπόκρισης και επικοινωνίας. Ειδικότερα, προβλέφθηκε δυνατότητα άρσης του απορρήτου κατόπιν αιτήματος οποιασδήποτε δημόσιας αρχής, έγκριση του αιτήματος από εισαγγελικό λειτουργό καθώς και ενιαία, σε περίπτωση άρσης του απορρήτου τόσο για λόγους εθνικής ασφάλειας όσο και για τη διακρίβωση εγκλημάτων, διαδικασία γνωστοποίησης στον θιγόμενο της επιβολής του μέτρου άρσης του απορρήτου, μετά τη λήξη του, υπό τη μόνη προϋπόθεση της μη διακινδύνευσης του σκοπού για τον οποίο η άρση είχε διαταχθεί. Στη συνέχεια, επιμέρους ρυθμίσεις του εν λόγω νομοθετικού πλαισίου υπέστησαν διαδοχικές τροποποιήσεις. Οι τροποποιήσεις αυτές, και ιδίως οι διατάξεις του άρθρου 87 του ν. 4790/2021, με τις οποίες απαλείφθηκε εντελώς, ως

προς τις περιπτώσεις άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας, η δυνατότητα γνωστοποίησης της επιβολής του μέτρου στον θιγόμενο, συνιστούν το νομοθετικό έρεισμα της προσβαλλόμενης αρνητικής πράξης της Α.Δ.Α.Ε. Περαιτέρω, μετά την έκδοση της εν λόγω πράξης και την άσκηση της κρινόμενης αίτησης, ο νομοθέτης προέβη, με τον ν. 5002/2022, στη θέσπιση νέου ολοκληρωμένου πλαισίου για τη διασφάλιση της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον νεότερο νόμο, προκειμένου για πολιτικά πρόσωπα, το αίτημα άρσης του απορρήτου υποβάλλεται μόνον από την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.) και μόνον στον Πρόεδρο της Βουλής ή αν αυτός αρνείται ή ελλείπει από τον Πρωθυπουργό, εγκρίνεται δε, κατά το πρώτο στάδιο, από το όργανο αυτό και, κατά το δεύτερο στάδιο, από τον εισαγγελικό λειτουργό της παρ. 3 του άρθρου 5 του ν. 3649/2008 και στη συνέχεια από δεύτερο εισαγγελικό λειτουργό και δη αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου ή εισαγγελέα Εφετών ορισθέντα από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Τέλος, σε περιπτώσεις άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας, επαναφέρεται η δυνατότητα της γνωστοποίησης του μέτρου α) υπό την πρόσθετη προϋπόθεση της παρόδου τριετίας από τη λήξη του και β) κατόπιν κρίσης νεοσύστατου οργάνου, και όχι πλέον της Α.Δ.Α.Ε., ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίον διατάχθηκε η άρση του απορρήτου. Εξάλλου, στην επίμαχη ρύθμιση του άρθρου 87 του ν. 4790/2021 περί κατάργησης της δυνατότητας γνωστοποίησης της άρσης του απορρήτου στον θιγόμενο προσδόθηκε αναδρομική ισχύς, σε αντίθεση με τον ν. 5002/2022, του οποίου οι διατάξεις δεν έχουν αναδρομικό χαρακτήρα. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι με τον ν. 5002/2022 εισήχθη ένα νέο νομοθετικό καθεστώς που καταλαμβάνει όλη τη διαδικασία επιβολής της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, από την υποβολή του σχετικού αιτήματος και την έγκριση του επίμαχου μέτρου έως τη γνωστοποίηση της άρσης του. Το καθεστώς αυτό αποτελεί ένα σύστημα με εσωτερική συνοχή, οι ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις του οποίου προσιδιάζουν στις αιτήσεις άρσης του απορρήτου που υποβάλλονται δυνάμει των διατάξεών του,

προκειμένου να διεκπεραιωθούν κατά τις ειδικές ρυθμίσεις του και τις εγγυήσεις που το ίδιο θεσπίζει. Τούτο επιρρωνύεται από την απουσία μεταβατικών διατάξεων, ισχύει δε κατά μείζονα λόγο προκειμένου για πολιτικά πρόσωπα, όπως ο αιτών, για τα οποία προβλέπεται ειδική δημόσια αρχή για την κίνηση της διαδικασίας υποβολής του αιτήματος άρσης του απορρήτου και ειδικό όργανο για τη χορήγηση της πρώτης από τις δύο συνολικά απαιτούμενες άδειες έγκρισής του. Με τα δεδομένα αυτά, ο ν. 5002/2022 δεν είναι εφαρμοστέος σε εκκρεμή αιτήματα γνωστοποίησης στον θιγόμενο του επίμαχου μέτρου, ενόψει δε του ότι, σε περίπτωση αποδοχής της κρινόμενης αίτησης και ακύρωσης της προσβαλλόμενης πράξης, το από 7.9.2022 αίτημα του αιτούντος να του γνωστοποιηθεί η εισαγγελική διάταξη και ο πλήρης φάκελος με το υλικό που είχε συλλεγεί μετά την επιβολή σε βάρος του του μέτρου άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, θα καταστεί εκ νέου εκκρεμές ενώπιον της Διοίκησης, ο ν. 5002/2022 δεν θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής κατά την εξέταση του αιτήματος αυτού. Κατόπιν τούτων, εφόσον ο ν. 5002/2022 δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στην κρινόμενη περίπτωση, η άσκηση της αίτησης δεν καθίσταται αλυσιτελής, οι δε αντίθετοι ισχυρισμοί που προβάλλονται από την ΑΔΑΕ πρέπει να απορριφθούν.

17. Επειδή, στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ ορίζονται τα εξής: «Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. 2. Δεν επιτρέπεται παρέμβαση δημόσιας αρχής στην άσκηση αυτού του δικαιώματος, εκτός εάν η εν λόγω παρέμβαση προβλέπεται από τον νόμο και αποτελεί μέτρο το οποίο, σε μια δημοκρατική κοινωνία, είναι αναγκαίο για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων».

18. Επειδή, στο άρθρο 7 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζεται ότι «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και των

επικοινωνιών του», στο άρθρο 8 ότι «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. 2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους. 3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής» και στο άρθρο 11 ότι «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων. 2. ...». Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 47 παρ. 1 του Χάρτη «Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο», ενώ, όπως προβλέπεται στο άρθρο 52, «1. Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων. 2. ...».

19. Επειδή, η οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12.7.2002 σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (EEL 201/31.7.2002) ορίζει, στην παρ. 3 του άρθρου 1, ότι «Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε δραστηριότητες οι οποίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όπως οι δραστηριότητες που καλύπτονται από τους τίτλους V και VI της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, και σε κάθε περίπτωση στις δραστηριότητες που αφορούν τη δημόσια ασφάλεια, την

εθνική άμυνα, την ασφάλεια του κράτους (συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ευημερίας του κράτους εφόσον οι δραστηριότητες συνδέονται με θέματα ασφάλειας του κράτους) και στις δραστηριότητες του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου». Περαιτέρω, το άρθρο 5 της οδηγίας ορίζει ότι «1. Τα κράτη μέλη κατοχυρώνουν, μέσω της εθνικής νομοθεσίας, το απόρρητο των επικοινωνιών που διενεργούνται μέσω δημόσιου δικτύου επικοινωνιών και των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και των συναφών δεδομένων κίνησης. Ειδικότερα, απαγορεύουν την ακρόαση, υποκλοπή, αποθήκευση ή άλλο είδος παρακολούθησης ή επιτήρησης των επικοινωνιών και των συναφών δεδομένων κίνησης από πρόσωπα πλην των χρηστών, χωρίς τη συγκατάθεση των ενδιαφερομένων χρηστών, εκτός αν υπάρχει σχετική νόμιμη άδεια, σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 1. Η παρούσα παράγραφος δεν εμποδίζει την τεχνική αποθήκευση, η οποία είναι αναγκαία για τη διαβίβαση επικοινωνίας, με την επιφύλαξη της αρχής του απορρήτου. 2. ...», το δε άρθρο 15 της ίδιας οδηγίας προβλέπει ότι «1. Τα κράτη μέλη δύνανται να λαμβάνουν νομοθετικά μέτρα για να περιορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 5 και 6, στο άρθρο 8 παράγραφοι 1 έως 4 και στο άρθρο 9 της παρούσας οδηγίας, εφόσον ο περιορισμός αυτός αποτελεί αναγκαίο, κατάλληλο και ανάλογο μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας (δηλαδή της ασφάλειας του κράτους), της εθνικής άμυνας, της δημόσιας ασφάλειας, και για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη ποινικών αδικημάτων ή της άνευ αδείας χρησιμοποίησης του συστήματος ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως προβλέπεται στο άρθρο 13 παράγραφος 1 της οδηγίας 95/46/EK. Για το σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη δύνανται, μεταξύ άλλων, να λαμβάνουν νομοθετικά μέτρα που θα προβλέπουν τη φύλαξη δεδομένων για ορισμένο χρονικό διάστημα για τους λόγους που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο. Όλα τα μέτρα που προβλέπονται στην παρούσα παράγραφο είναι σύμφωνα με τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αναφέρονται στο άρθρο 6 παράγραφοι 1 και 2 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. ...». Όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 21 της εν λόγω οδηγίας, αυτή αποσκοπεί στην

παρεμπόδιση της άνευ αδείας «πρόσβασης» στις επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένου «κάθε δεδομένου που αναφέρεται στις επικοινωνίες αυτές», προκειμένου να προστατεύεται το απόρρητο των επικοινωνιών.

20. Επειδή, η παραπάνω οδηγία 2002/58 μεταφέρθηκε στην εθνική έννομη τάξη με τον ν. 3471/2006 (Α' 133). Στο άρθρο 1 του νόμου αυτού ορίζονται τα εξής: «Σκοπός των διατάξεων των άρθρων 1 έως 17 του παρόντος νόμου είναι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων και ιδίως της ιδιωτικής ζωής και η θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τη διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών». Περαιτέρω, στο άρθρο 3, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 169 του ν. 4070/2012 (Α' 82), προβλέπεται ότι «Οι διατάξεις των άρθρων 1 έως 17 του παρόντος νόμου έχουν εφαρμογή κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τη διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών, στο πλαίσιο της παροχής διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε δημόσια δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών περιλαμβανομένων αυτών που υποστηρίζουν συσκευές συλλογής δεδομένων και ταυτοποίησης. ... 2. Ο ν. 2472/1997, όπως ισχύει, και οι εκτελεστικοί του άρθρου 19 του Συντάγματος νόμοι, όπως ισχύουν, εφαρμόζονται για κάθε ζήτημα σχετικό με την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, που δεν ρυθμίζεται ειδικότερα από τον παρόντα νόμο. 3. ...» και στο άρθρο 4 ότι «1. Οποιαδήποτε χρήση των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών που παρέχονται μέσω δημοσίου δικτύου επικοινωνιών και των διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και των συναφών δεδομένων κίνησης και θέσης, όπως ορίζονται στις διατάξεις του άρθρου 2 του παρόντος νόμου, προστατεύεται από το απόρρητο των επικοινωνιών. Η άρση του απορρήτου είναι επιτρεπτή μόνο υπό τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες που προβλέπονται από το άρθρο 19 του Συντάγματος. 2. Απαγορεύεται η ακρόαση, υποκλοπή, αποθήκευση ή άλλο είδος παρακολούθησης ή επιτήρησης των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και των συναφών δεδομένων κίνησης και θέσης, εκτός αν προβλέπεται άλλως από το νόμο. 3. ...».

21. Επειδή, ο εκτελεστικός του άρθρου 19 του Συντάγματος νόμος είναι ο ν. 2225/1994 και ήδη ο ν. 5002/2022. Οι δύο αυτοί νόμοι, στους οποίους

παραπέμπει η προπαρατεθείσα παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 3471/2006, συνιστούν στο πλαίσιο της εθνικής έννομης τάξης τα νομοθετικά μέτρα που αναφέρονται στο ανωτέρω άρθρο 15 της οδηγίας 2002/58/EK, με τα οποία θεσπίζονται περιορισμοί και στα εκ της ανωτέρω οδηγίας δικαιώματα, δεδομένου ότι σε αυτούς προβλέπεται η δυνατότητα άρσης του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών συγκεκριμένου προσώπου, μεταξύ άλλων, για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη διακρίβωση εγκλημάτων, η οποία λαμβάνει χώρα, κατά τη διαδικασία που καταστρώνει ο νόμος, ύστερα από αίτηση της εθνικής αρχής προς τον αρμόδιο εισαγγελικό λειτουργό, απόσπασμα δε της εισαγγελικής διάταξης που κάνει δεκτή την αίτηση παραδίδεται στον πάροχο υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ο οποίος υποχρεούται να παρέχει στο εντεταλμένο όργανο κάθε πληροφορία σχετική με το περιεχόμενο της διάταξης, καθώς και τεχνική ή υπηρεσιακή γενικά συνδρομή για την εκτέλεσή της (βλ. την παρ. 11 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994 και την παρ. 8 του ν. 5002/2022). Επομένως, και τα μέτρα άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών που λαμβάνουν χώρα κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του εφαρμοστέου, κατά τα προεκτεθέντα, ν. 2225/1994 και επιβάλλουν στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών συγκεκριμένες υποχρεώσεις, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2002/58/EK και του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

22. Επειδή, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), η οδηγία 2002/58 εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση συλλογής προσωπικών δεδομένων, εφόσον αυτή πραγματοποιείται μέσω παρόχων ηλεκτρονικών υπηρεσιών, περιλαμβανόμενης και της περίπτωσης όπου η συλλογή αυτή χωρεί βάσει υποχρέωσης που επιβάλλεται (στους παρόχους) από κρατικές υπηρεσίες για λόγους εθνικής ασφάλειας· και τούτο διότι, κατά πάγια νομολογία του εν λόγω Δικαστηρίου, μολονότι εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίζουν τα ουσιώδη συμφέροντα ασφαλείας τους και να θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα για την προάσπιση της εσωτερικής και εξωτερικής τους ασφάλειας, το γεγονός και μόνο ότι έχει ληφθεί εθνικό μέτρο για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας δεν μπορεί να συνεπάγεται τη μη

εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης και να απαλλάσσει τα κράτη μέλη από τον αναγκαίο σεβασμό του δικαίου αυτού (ΔΕΕ απόφαση της 6.10.2020, C-623/17, *Privacy International* σκ. 44). Ειδικότερα, όταν τα κράτη μέλη θέτουν σε εφαρμογή, με βάση το άρθρο 15 παρ. 1 της οδηγίας 2002/58, νομοθετικά μέτρα παρεκκλίνοντα από την αρχή του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 της οδηγίας, η προστασία των δεδομένων των προσώπων τα οποία αφορούν τα μέτρα αυτά διέπεται από την οδηγία 2002/58, εφόσον τα επίμαχα μέτρα επιβάλλουν στους παρόχους τέτοιων υπηρεσιών υποχρεώσεις επεξεργασίας, η έννοια δε της επεξεργασίας καταλαμβάνει ιδίως την παροχή, από τους παρόχους των υπηρεσιών, πρόσβασης στις επικοινωνίες και στα δεδομένα ή τη διαβίβασή τους στις αρμόδιες αρχές (ΔΕΕ απόφαση της 16.2.2023, C-349/21 *HYA* κλπ, σκ. 36-37, *Privacy International*, σκ. 35-41, απόφαση της 6.10.2020, C-511/18, C-512/18, C-520/18 *La Quadrature du Net*, σκ. 94-97, απόφαση της 21.12.2016, C-203/15, C-698/15 *Tele2 Sverige AB* κλπ, σκ. 72-77). Αντιθέτως, όταν τα κράτη μέλη θέτουν απευθείας σε εφαρμογή μέτρα που παρεκκλίνουν από το απόρρητο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, χωρίς να επιβάλλουν υποχρεώσεις επεξεργασίας στους παρόχους τέτοιων υπηρεσιών, η προστασία των δεδομένων των προσώπων τα οποία αφορούν τα μέτρα αυτά δεν διέπεται από την οδηγία 2002/58, αλλά μόνον από το εθνικό δίκαιο, υπό την επιφύλαξη της εφαρμογής της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του ΕΚ και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρμόδιες αρχές, όπερ σημαίνει ότι τα επίμαχα μέτρα πρέπει να τηρούν, μεταξύ άλλων, το εθνικό συνταγματικό δίκαιο και τις απαιτήσεις της ΕΣΔΑ (ΔΕΕ *La Quadrature du Net* σκ. 103, *Privacy International* σκ. 48).

23. Επειδή, η οδηγία 2002/58 ερμηνεύεται από το ΔΕΕ υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8, 11 και 52 παρ. 1 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ *Tele2 Sverige AB* κλπ σκ. 91, απόφαση της 2.3.2021, C-746/18, *Prokuratuur* σκ. 30-32). Με το δεδομένο αυτό έχει κριθεί ότι το άρθρο 15 παρ. 1 της οδηγίας επιτρέπει στα κράτη μέλη να

εισάγουν εξαιρέσεις από την υποχρέωση διασφάλισης του απορρήτου των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, την οποία υπέχουν καταρχήν από το άρθρο 5 παρ. 1 αυτής, καθώς και από τις αντίστοιχες υποχρεώσεις που μνημονεύονται ιδίως στα άρθρα 6 και 9, όταν ο εν λόγω περιορισμός αποτελεί αναγκαίο, κατάλληλο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της εθνικής άμυνας και της δημόσιας ασφάλειας, και για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη ποινικών αδικημάτων ή της χωρίς άδεια χρησιμοποίησης του συστήματος ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Για την εκτίμηση της δυνατότητας των κρατών μελών να δικαιολογήσουν περιορισμό των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στις παραπάνω διατάξεις πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σοβαρότητα της επέμβασης που συνεπάγεται ο περιορισμός αυτός και να ελέγχεται αν η σημασία του σκοπού γενικού συμφέροντος που επιδιώκεται με τον εν λόγω περιορισμό τελεί σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα αυτή (ΔΕΕ La Quadrature du Net σκ. 110-113, Privacy International σκ. 66-70, Prokuratuur σκ. 30-32). Προκειμένου να πληροί την απαίτηση αναλογικότητας, η ρύθμιση που θεσπίζει τον περιορισμό πρέπει να προβλέπει σαφείς και ακριβείς κανόνες που να διέπουν την έκταση και την εφαρμογή του μέτρου και να επιβάλλουν έναν ελάχιστο αριθμό απαιτήσεων, έτσι ώστε τα πρόσωπα των οποίων τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αποτελούν αντικείμενο του εν λόγω μέτρου να έχουν επαρκείς εγγυήσεις, ικανές να προστατεύσουν αποτελεσματικά τα δεδομένα αυτά από κινδύνους κατάχρησης. Η επίμαχη ρύθμιση πρέπει να είναι νομικώς δεσμευτική στο εσωτερικό δίκαιο και, ειδικότερα, να ορίζει υπό ποιές περιστάσεις και συνθήκες μπορεί να ληφθεί μέτρο το οποίο προβλέπει την επεξεργασία τέτοιων δεδομένων, προκειμένου να διασφαλίζεται κατά τον τρόπο αυτόν ότι η επέμβαση θα περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο (ΔΕΕ La Quadrature du Net σκ. 129-132, Privacy International σκ. 64-68, Prokuratuur σκ. 48). Όσον αφορά τους σκοπούς που μπορούν να δικαιολογήσουν τέτοιες επεμβάσεις, όπως αυτός της εθνικής ασφάλειας, επισημαίνεται ότι το άρθρο 4 παρ. 2 της ΣΕΕ ορίζει ότι η εθνική ασφάλεια παραμένει στην

ευθύνη κάθε κράτους μέλους. Η ευθύνη αυτή ανταποκρίνεται στο πρωταρχικό συμφέρον της προστασίας των βασικών λειτουργιών του κράτους και των θεμελιωδών συμφερόντων της κοινωνίας και περιλαμβάνει την πρόληψη και την καταστολή δραστηριοτήτων ικανών να αποσταθεροποιήσουν σοβαρά τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας και, ειδικότερα, να απειλήσουν άμεσα την κοινωνία, τον πληθυσμό ή το ίδιο το κράτος. Πάντως, η σημασία του σκοπού της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας, υπό το πρίσμα του άρθρου 4 παρ. 2 της ΣΕΕ, υπερβαίνει τη σημασία των λοιπών σκοπών του άρθρου 15 παρ. 1 της οδηγίας 2002/58, ιδίως των σκοπών της καταπολέμησης της εγκληματικότητας εν γένει, έστω και σοβαρής, καθώς και της προστασίας της δημόσιας ασφάλειας. Επομένως, υπό την επιφύλαξη της τήρησης των λοιπών απαιτήσεων του άρθρου 52 παρ. 1 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο σκοπός της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας μπορεί να δικαιολογήσει μέτρα που συνεπάγονται επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα σοβαρότερες από εκείνες που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν οι άλλοι αυτοί σκοποί (ΔΕΕ αποφάσεις La Quadrature du Net σκ. 135-136, Privacy International σκ. 67-68, 75).

24. Επειδή, όπως έχει επίσης κριθεί, οι αρμόδιες εθνικές αρχές, στις οποίες παρασχέθηκε από τους παρόχους ηλεκτρονικών επικοινωνιών πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα για τους προαναφερόμενους σκοπούς, οφείλουν, στο πλαίσιο των ισχυουσών εθνικών διαδικασιών, να ενημερώνουν σχετικά τα υποκείμενα των δεδομένων, εφόσον και από τη στιγμή που η ενημέρωση δεν μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τις έρευνες που οι εν λόγω αρχές διεξάγουν. Η ενημέρωση είναι αναγκαία, προκειμένου τα πρόσωπα αυτά να μπορούν να ασκήσουν τα απορρέοντα από τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη δικαιώματά τους, να ζητήσουν πρόσβαση στα προσωπικού χαρακτήρα δεδομένα τους που αποτελούν το αντικείμενο των μέτρων και, ενδεχομένως, τη διόρθωση ή τη διαγραφή των δεδομένων, καθώς και να ασκήσουν, αν παραστεί ανάγκη, σύμφωνα με το άρθρο 47 εδάφιο πρώτο του Χάρτη, αποτελεσματική προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου, εφόσον μάλιστα το

δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται ρητώς στο άρθρο 15 παρ. 2 της οδηγίας 2002/58, σε συνδυασμό με το άρθρο 79 παρ. 1 του κανονισμού 2016/679 (ΔΕΕ Tele2 Sverige AB κλπ σκ. 121, La Quadrature du Net σκ. 190-191 - βλ. συναφώς και ΕΔΔΑ απόφαση της 4.2.2015, Roman Zakharov κατά Ρωσίας σκ. 234, 287-290, 300-302, απόφαση της 18.5.2010, Kennedy κατά Ηνωμένου Βασιλείου σκ. 75, 76, 87, 167, 189, απόφαση της 28.6.2007, Association for European Integration and Human Rights και Ekiimdzien κατά Βουλγαρίας σκ. 90, 91, 94). Ειδικότερα, όταν νομοθετικό μέτρο που έχει ληφθεί βάσει του παραπάνω άρθρου 15 παρ. 1 της οδηγίας 2002/58 προβλέπει ότι μπορούν να επιβάλλονται, με αποφάσεις δικαστικής αρχής, περιορισμοί της αρχής του απορρήτου των επικοινωνιών που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 της οδηγίας αυτής, το άρθρο 15 παρ. 1, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 47 εδάφιο δεύτερο του Χάρτη, επιβάλλει στα κράτη μέλη να προβλέπουν ότι τέτοιου είδους αποφάσεις πρέπει να είναι αιτιολογημένες. Πράγματι, το δικαίωμα σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, επιβάλλει να είναι ο ενδιαφερόμενος σε θέση να γνωρίζει το αιτιολογικό της απόφασης που τον αφορά, προκειμένου να του παρασχεθεί η δυνατότητα να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες και να αποφασίσει, έχοντας γνώση όλων των στοιχείων, αν είναι πρόσφορο να προσφύγει στο δικαστήριο που είναι αρμόδιο για τον έλεγχο της απόφασης αυτής. Εξάλλου, όταν η απόφαση για τον περιορισμό του απορρήτου των επικοινωνιών χορηγείται βάσει αιτιολογημένου και εμπεριστατωμένου αιτήματος των αρμόδιων εθνικών αρχών, πρέπει να διασφαλίζεται ότι τα παρακολουθούμενα πρόσωπα μπορούν να έχουν πρόσβαση όχι μόνο στην απόφαση για τη χορήγηση της άδειας, αλλά και στην αίτηση της αρχής που ζήτησε την άδεια, ώστε να είναι σε θέση να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους χορηγήθηκε η άδεια αυτή (ΔΕΕ HYA κλπ σκ. 45-46, 51-56, 58-61).

25. Επειδή, από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο σκοπός της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας έχει αναγορευθεί από τη νομολογία του ΔΕΕ σε μείζονα σκοπό δημοσίου συμφέροντος, ο οποίος μπορεί να

δικαιολογήσει μέτρα που συνεπάγονται επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, σοβαρότερες από εκείνες που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν οι σκοποί της καταπολέμησης της εγκληματικότητας εν γένει, έστω και της σοβαρής, καθώς και της προστασίας της δημόσιας ασφάλειας. Ωστόσο, η ενημέρωση του θιγόμενου προσώπου, μετά τη λήξη του μέτρου, και υπό την προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται πλέον ο σκοπός για τον οποίο αυτό επιβλήθηκε, αποτελεί απαραίτητο θεσμικό αντίβαρο, στο πλαίσιο του κράτους δικαίου, έναντι του ευρύτατου, κατά τα ανωτέρω, περιθωρίου εκτίμησης που διαθέτουν οι κρατικές αρχές να προβαίνουν σε άρση του απορρήτου της επικοινωνίας των πολιτών, όταν ιδιαίτερα σοβαροί λόγοι το επιβάλλουν. Τούτο διότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2002/58, όπως ερμηνεύθηκαν από τη νομολογία του ΔΕΕ, η πλήρης απαγόρευση της εκ των υστέρων ενημέρωσης του θιγόμενου για την επιβολή του μέτρου της άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας, ακόμη και όταν δεν υφίσταται πλέον διακινδύνευση του σκοπού για τον οποίο επιβλήθηκε το μέτρο, συνιστά υπέρμετρο και αδικαιολόγητο περιορισμό του απαραβίαστου της επικοινωνίας. Διάφορο, όμως, κατά την ειδικότερη γνώμη της Συμβούλου Ο. Ζύγουρα, είναι το ζήτημα της εκτάσεως της επιβαλλομένης ενημερώσεως του θιγόμενου προσώπου. Η ενημέρωση είναι, κατά τη γνώμη αυτή, πλήρης εφ' όσον αφορά την γενομένη άρση του απορρήτου, το χρονικό διάστημα, κατά το οποίο διήρκεσε αυτή, και τους λόγους, για τους οποίους αυτή διετάχθη. Δεν επιβάλλεται, όμως, η κοινοποίηση στον ενδιαφερόμενο του πλήρους σχετικού φακέλου και, ειδικότερα, τυχόν περιλαμβανομένων σε αυτόν απορρήτων στοιχείων. Τα στοιχεία αυτά, σε περίπτωση δικαστικής αμφισβήτησεως από τον ενδιαφερόμενο της αρνήσεως χορηγήσεώς των, οφείλουν πάντως να τίθενται υπόψη του επιλαμβανομένου της υποθέσεως δικαστηρίου, στην κρίση του οποίου απόκειται η αξιολόγησή τους και η απόφαση περί του αν είναι και αυτά κοινοποιητέα προς τον ενδιαφερόμενο.

26. Επειδή, κατά τα προεκτεθέντα, με το άρθρο 87 του ν. 4790/2021, το οποίο αποτελεί το νομοθετικό έρεισμα της προσβαλλόμενης πράξης, όπως προκύπτει από το περιεχόμενό της και δεν αμφισβητείται, τροποποιήθηκε η παράγραφος 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994 σχετικά με τη δυνατότητα γνωστοποίησης επιβληθέντος μέτρου άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών στους θιγόμενους. Ειδικότερα, με την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου 87 ορίσθηκε ότι, προκειμένου για

άρση απορρήτου που επιβλήθηκε σε περίπτωση διακρίβωσης εγκλημάτων, η Α.Δ.Α.Ε. μπορεί, μετά τη λήξη του μέτρου, να γνωστοποιεί την επιβολή του στους θιγόμενους, με τη σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, υπό την προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο το μέτρο αυτό διατάχθηκε. Το τελευταίο εδάφιο, ωστόσο, της παραγράφου αυτής διαφοροποιεί για πρώτη φορά τη δυνατότητα γνωστοποίησης του μέτρου ανάλογα με τους λόγους επιβολής του και προβλέπει την μη εφαρμογή της γνωστοποίησης σε περιπτώσεις που η άρση του απορρήτου είχε επιβληθεί για λόγους εθνικής ασφάλειας, χωρίς να εξαρτά την απαγόρευση της γνωστοποίησης από οποιαδήποτε προϋπόθεση. Σύμφωνα, όμως, με όσα παρατέθηκαν στις προηγούμενες σκέψεις, η ρύθμιση αυτή, με την οποία θεσπίζεται η πλήρης απαγόρευση της δυνατότητας ενημέρωσης του θιγόμενου, μετά τη λήξη του μέτρου, ακόμη και όταν δεν υφίσταται διακινδύνευση των σκοπών εθνικής ασφάλειας που οδήγησαν στην επιβολή του, αποτελεί υπέρμετρο περιορισμό του απαραβίαστου της επικοινωνίας, που δεν δικαιολογείται στο πλαίσιο της λειτουργίας του κράτους δικαίου, και, συνεπώς, αντίκειται στα άρθρα 19 παρ. 1 του Συντάγματος, 5 παρ. 1 και 15 παρ. 1 της οδηγίας 2002/58, 7, 8 και 11 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 8 της ΕΣΔΑ και είναι **ανίσχυρη**. Κατά τη συγκλίνουσα εν προκειμένω γνώμη του Συμβούλου Ι. Μιχαλακόπουλου η διάταξη του άρ. 87 ν. 4790/2021 πρέπει να παραμερισθεί ως ανίσχυρη για μόνο τον λόγο ότι αντίκειται -κατά τα προεκτεθέντα- στο δίκαιο της Ε.Ε. και στην Ε.Σ.Δ.Α., αλλά όχι και στο Σύνταγμα. Πράγματι, δεν μπορεί να συναχθεί από το άρ. 19 [παρ. 1] του Συντάγματος, ότι η διάταξη αυτή αναγνωρίζει τέτοια εμβέλεια στο κατοχυρούμενο δικαίωμα του απορρήτου των επικοινωνιών, ώστε αυτό να περιλαμβάνει και την κατ' αρχήν αξίωση του φορέα του δικαιώματος να λάβει γνώση της (αποφασισθείσας από δικαστική Αρχή) άρσεως του απορρήτου της επικοινωνίας του μετά τη λήξη της ισχύος του μέτρου. Τέτοιο συμπέρασμα, ως προς το ουσιαστικό εύρος του δικαιώματος κατά τη βούληση του συνταγματικού νομοθέτη, δεν μπορεί να συναχθεί ούτε από την επακολουθήσασα οργανωτική ρύθμιση της παραγράφου 2 του άρ. 19 (προστεθείσα με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001), με την οποία προβλέφθηκε η σύσταση και ανεξάρτητης Αρχής προς διασφάλιση του απορρήτου. Επομένως, η προσβαλλόμενη πράξη, κατά το μέρος που ερείδεται στην ανωτέρω ανίσχυρη διάταξη, είναι μη νόμιμη, και για τον λόγο αυτό, που βασίμως προβάλλεται, η κρινόμενη

αίτηση πρέπει να γίνει εν μέρει δεκτή, η πράξη αυτή να ακυρωθεί εν μέρει και η υπόθεση να αναπεμφθεί στην Α.Δ.Α.Ε. για νέα, νόμιμη κρίση, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή της με την κριθείσα ως ανίσχυρη διάταξη του άρθρου 87 του ν. 4790/2021. Εξάλλου, η παραπάνω διάταξη της παρ. 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή της, εναρμονίζεται με την προαναφερόμενη νομολογία του ΔΕΕ αναφορικά με τους περιορισμούς του απορρήτου των επικοινωνιών που διενεργούνται μέσω δημοσίου δικτύου επικοινωνιών, εφόσον ο θιγόμενος θα είναι σε θέση, υπό τους τιθέμενους σε αυτήν όρους, να γνωρίζει το αιτιολογικό της επιβολής του μέτρου της άρσης των επικοινωνιών του, ώστε να έχει τη δυνατότητα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Ο Αντιπρόεδρος Δ. Κυριλλόπουλος διατύπωσε την ακόλουθη συγκλίνουσα γνώμη: Οι προαναφερθείσες διατάξεις της οδηγίας 2002/58 δεν θίγουν τη δυνατότητα των κρατών μελών να προβαίνουν στη νόμιμη παρακολούθηση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών όταν αυτό παρίσταται αναγκαίο για την προστασία, ιδίως, της δημόσιας ασφάλειας, της εθνικής άμυνας και της ασφάλειας του Κράτους. Η διαβίβαση από τους παρόχους δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών των δεδομένων, που συλλέγονται στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους, σε άλλα πρόσωπα, πλην των χρηστών, όπως είναι οι υπηρεσίες ασφαλείας του Κράτους, συνιστά παρέκκλιση από την αρχή της εμπιστευτικότητας, η οποία πρέπει να περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο μέτρο. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές, οι οποίες αποκτούν πρόσβαση στα ανωτέρω δεδομένα, οφείλουν, μετά τη λήξη του χρόνου της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, να ενημερώνουν το υποκείμενο των δεδομένων, προκειμένου αυτό να έχει τη δυνατότητα να ασκήσει τα απορρέοντα από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Σύνταγμα δικαιωμάτων του. Η εν λόγω ενημέρωση περιλαμβάνει δύο (2) στάδια, ήτοι: α) το στάδιο της ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων (χρήστη) ότι οι ηλεκτρονικές επικοινωνίες του παρακολουθήθηκαν για λόγους προστασίας είτε της δημόσιας ασφάλειας, είτε της εθνικής άμυνας, είτε της ασφάλειας του Κράτους και β) το στάδιο της ανακοίνωσης στο ανωτέρω υποκείμενο των ειδικών λόγων που συνέτρεξαν για την παρακολούθηση των ηλεκτρονικών του επικοινωνιών. Κατ' ακολουθίαν τούτων, οι αρμόδιες εθνικές αρχές, που έχουν αποκτήσει πρόσβαση στα τηρούμενα από τους παρόχους δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών δεδομένα, οφείλουν να εξετάζουν τόσο τις περιστάσεις της κάθε υπόθεσης και τους εξαιρετικούς λόγους που συντρέχουν για την προστασία είτε της δημόσιας ασφάλειας, είτε της εθνικής άμυνας, είτε της ασφάλειας του Κράτους, όσο και την ιδιότητα του υποκειμένου των δεδομένων και να καθορίζουν, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, το εύρος της ενημέρωσής του. Στην περίπτωση δε που το υποκείμενο των δεδομένων ασκήσει αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά της σχετικής πράξεως της αρμόδιας εθνικής αρχής, η εν λόγω αρχή υποχρεούται να θέσει στη διάθεση του Δικαστηρίου άπαντα τα στοιχεία της υποθέσεως, στα οποία περιλαμβάνονται ασφαλώς και οι λόγοι επί των οποίων εστηρίχθη η σχετική κρίση της, προκειμένου να καθίσταται εφικτός και αποτελεσματικός ο δικαστικός έλεγχος. Συνεπώς, εφόσον η ανωτέρω αρχή παραβεί την προαναφερθείσα υποχρέωσή της, η πράξη της είναι ακυρωτέα.

27. Επειδή, περαιτέρω προβάλλεται από τον αιτούντα ως πρόεδρο του κόμματος «Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα – Κίνημα Αλλαγής», ότι η ενημέρωση του Προέδρου της Βουλής και των αρχηγών των κομμάτων από τον Πρόεδρο της Α.Δ.Α.Ε., σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 37 παρ. 1 του ν. 4786/2021, έχει την έννοια της υποχρέωσης κοινοποίησης στα πρόσωπα αυτά αντιγράφου του ηλεκτρονικού κωδικοποιημένου μηνύματος που λαμβάνει η Α.Δ.Α.Ε. και το οποίο περιέχει το πλήρες κείμενο της εισαγγελικής διάταξης για την άρση του απορρήτου· επομένως, προβάλλεται ότι ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. ο οποίος έκρινε, με την προσβαλλόμενη πράξη, ότι η εν λόγω ενημέρωση εξαντλείται στη γνωστοποίηση του αριθμού των εισαγγελικών διατάξεων περί άρσης του απορρήτου, όχι όμως και του περιεχομένου τους, μη νομίμως ερμήνευσε την παραπάνω διάταξη.

28. Επειδή, όπως προκύπτει από το γράμμα των διατάξεων του άρθρου 5 παρ. 4 του ν. 2225/1994, όπως τροποποιήθηκε αρχικά με το άρθρο 12 του ν. 3115/2003 και στη συνέχεια με το άρθρο 37 παρ. 1 του ν. 4786/2021, καθώς και από τις αντίστοιχες αιτιολογικές εκθέσεις, η διαδικασία ενημέρωσης των αρχηγών των κοινοβουλευτικών κομμάτων, δεν αποσκοπεί στο να γνωστοποιείται στα πρόσωπα αυτά το κείμενο της εισαγγελικής διάταξης περί άρσης του απορρήτου. Η απλή ενημέρωση και, συνεπώς, η μη πρόσβαση των εν λόγω πολιτικών προσώπων στην εισαγγελική διάταξη αντιδιαστέλλεται σαφώς, κατά τις προβλέψεις του νόμου, τόσο από τη χορηγούμενη πλήρη πρόσβαση, σε όλο το κείμενο της διάταξης, στον Πρόεδρο και τα εξουσιοδοτημένα προς τούτο μέλη της Α.Δ.Α.Ε., καθώς και στον Υπουργό Δικαιοσύνης, στον οποίο κοινοποιείται η εισαγγελική διάταξη, όσο και από τη χορηγούμενη περιορισμένη πρόσβαση, μόνο στο διατακτικό αυτής, στον διευθύνοντα το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας και στον εποπτεύοντα το μέσο υπουργό. Συνεπώς, η προσβαλλόμενη πράξη, κατά το μέρος που απέρριψε το αίτημα του αιτούντος να ενημερωθούν ο Πρόεδρος της Βουλής και οι αρχηγοί των κοινοβουλευτικών κομμάτων για το περιεχόμενο της εισαγγελικής διάταξης περί άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών του, αιτιολογείται νομίμως, ο δε εξεταζόμενος λόγος ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλονται τα αντίθετα πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

29. Επειδή, τέλος, προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πράξη είναι μη νόμιμη, διότι η Α.Δ.Α.Ε. δεν άσκησε την κατοχυρούμενη στο Σύνταγμα αρμοδιότητά της να ελέγξει τη συμφωνία των διατάξεων του άρθρου 87 του ν. 4790/2021 με το Σύνταγμα καθώς και με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εφόσον, όμως, όπως έγινε δεκτό στη σκέψη 25, η προσβαλλόμενη πράξη, κατά το μέρος που ερείδεται στο παραπάνω άρθρο, δεν είναι νόμιμη και πρέπει να ακυρωθεί, κατ' αποδοχή της αιτήσεως ως προς το αντίστοιχο μέρος, η εξέταση του λόγου αυτού καθίσταται αλυσιτελής. Διά ταύτα

Δέχεται εν μέρει την αίτηση.

Ακυρώνει εν μέρει την 2443/13.9.2022 πράξη του Προέδρου της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών και αναπέμπει την υπόθεση στη Διοίκηση, κατά το σκεπτικό.

2. ΣτΕ 380/2024 Ολομέλεια

Πρόεδρος: Ε. Νίκα

Εισηγήτρια: Μ. Αθανασοπούλου, Σύμβουλος Επικρατείας

Δικηγόροι: Δ. - Ε. Πουλημένου (της αιτούσας), Α. Καταλιακού (του καθού Δήμου), Δ. Μακαρονίδης (ΝΣΚ)

Προθεσμία αιτήσεως ακυρώσεως – Υπολογισμός – Διακοπή της προθεσμίας ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως με την υποβολή διοικητικής προσφυγής κατά τα αρθ. 227επ. ν. 3852/2010 και 151επ. ν. 3463/2006– Μεταστροφή νομολογίας σχετικά με προϋπόθεση παραδεκτού ενδίκου βοηθήματος

Κρίσιμο χρονικό σημείο για την έναρξη υπολογισμού του χρονικού διαστήματος, κατά το οποίο διοικητική προσφυγή νομιμότητας κατά τα αρθ. 227επ. του ν. 3852/2010 και 151επ. του ν.3463/2006 (ΚΔΚ) διακόπτει την προθεσμία ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως, είναι αυτό της υποβολής της προσφυγής και όχι της περιελεύσεως της προσβαλλόμενης με την προσφυγή πράξης και των στοιχείων έκδοσής της στο αρμόδιο να αποφανθεί της προσφυγής όργανο. Η εν λόγω περιέλευση αποτελεί το εναρκτήριο γεγονός για τον υπολογισμό της αποκλειστικής προθεσμίας αποφάνσεως επί προσφυγής τόσο του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης όσο και της Ειδικής Επιτροπής του άρθρου 152 του ΚΔΚ. Η λύση αυτή υπαγορεύεται και δικαιολογείται

από την ανάγκη ύπαρξης σταθερών και ευχερώς μετρήσιμων χρονικών σημείων υπολογισμού της προθεσμίας της αιτήσεως ακυρώσεως, μη συναρτωμένων με αβέβαια περιστατικά, και τούτο για τη διευκόλυνση της παροχής έννομης προστασίας, χωρίς, παράλληλα, να περιορίζεται ο χρόνος εντός του οποίου δύναται εν τοις πράγμασι να επιτευχθεί διοικητική διευθέτηση της υποθέσεως.

1. ...

2. ...

3. Επειδή, με την αίτηση αυτή η αιτούσα ζητεί να ακυρωθεί α) η 615/10.10.2018 απόφαση του Δημάρχου Βύρωνα, με την οποία απορρίφθηκε αίτησή της για την αλλαγή του επωνύμου της, β) η τεκμαιρόμενη σιωπηρή απόρριψη της προσφυγής νομιμότητας που άσκησε ενώπιον του Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής κατά της ως άνω δημορχιακής απόφασης και γ) η τεκμαιρόμενη σιωπηρή απόρριψη της προσφυγής νομιμότητας που άσκησε ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής του άρθρου 152 του ν. 3463/2006 της Περιφερειακής Ενότητας Κεντρικού και Βόρειου Τομέα Αθηνών κατά της υπό β' σιωπηρής απορρίψεως.

4. Επειδή, η υπόθεση εισάγεται προς συζήτηση ενώπιον της Ολομέλειας του Δικαστηρίου κατόπιν παραπομπής με την 2652/2022 απόφαση επταμελούς συνθέσεως του Δ' Τμήματος του Δικαστηρίου.

5. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 227 του ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης» (Α' 87), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 118 του ν. 4555/2018 (Α' 133/19.7.2018) «1. Οποιοσδήποτε έχει έννομο συμφέρον μπορεί να προσβάλει τις αποφάσεις των συλλογικών ή μονομελών οργάνων των δήμων ..., για λόγους νομιμότητας, ενώπιον του Επόπτη Ο.Τ.Α., μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από τη δημοσίευση της απόφασης ή την ανάρτησή της στο διαδίκτυο ή από την κοινοποίησή της ή αφότου έλαβε πλήρη γνώση αυτής. Ατομικές πράξεις κοινοποιούνται στον ενδιαφερόμενο με απόδειξη παραλαβής και αναφέρουν υποχρεωτικά ότι κατ' αυτών χωρεί ειδική προσφυγή για λόγους νομιμότητας ενώπιον του Επόπτη Ο.Τ.Α. μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών. 2. ... 5. Ο Επόπτης Ο.Τ.Α. αποφαινεται επί της προσφυγής μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δύο (2) μηνών από την υποβολή της. Αν παρέλθει η

ανωτέρω προθεσμία χωρίς να εκδοθεί απόφαση θεωρείται ότι η προσφυγή έχει σιωπηρώς απορριφθεί. 6. ...». Κατά το άρθρο 230 του ιδίου νόμου, ως ίσχυε μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 121 του ν. 4555/2018 «1. Οι αποφάσεις του Επόπτη Ο.Τ.Α., οι οποίες εκδίδονται σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 225 έως 227, κοινοποιούνται στον φορέα που εξέδωσε την πράξη την οποία αφορούν, ..., καθώς και σε αυτόν που έχει ασκήσει την προσφυγή κατά της πράξης, εντός πέντε (5) ημερών από την έκδοσή τους. 2. Οι αποφάσεις της παραγράφου 1 αναρτώνται στην επίσημη ιστοσελίδα της οικείας [Αυτοτελούς Υπηρεσίας Εποπτείας] ΑΥΕ Ο.Τ.Α., καθώς και στην ιστοσελίδα του προγράμματος «Διαύγεια» εντός δύο (2) ημερών από την έκδοσή τους. Παράλειψη της σχετικής υποχρέωσης συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα... 3. ...». Περαιτέρω, σύμφωνα με τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 238 του νόμου αυτού, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 131 του ν. 4555/2018 «1. Μέχρι την έναρξη λειτουργίας της ΑΥΕ Ο.Τ.Α. ο έλεγχος νομιμότητας των πράξεων, κατά τα άρθρα 225 έως 227, ασκείται από τον Συντονιστή της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης και τις Ειδικές Επιτροπές του άρθρου 152 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (ν. 3463/2006, Α' 114), οι οποίες βρίσκονται στις έδρες των περιφερειών που ανήκουν στην ανωτέρω Αποκεντρωμένη Διοίκηση ... 2. Όπου στα ανωτέρω άρθρα αναφέρεται ο Επόπτης Ο.Τ.Α., κατά το μεταβατικό διάστημα, νοείται ο συντονιστής της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης. 3. ... 4. Η έναρξη λειτουργίας κάθε Αυτοτελούς Υπηρεσίας Εποπτείας ΟΤΑ διαπιστώνεται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. 5. ...». Εξ άλλου, ο ν. 3463/2006 «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων» (Α' 114) ορίζει, στο άρθρο 151 ότι «Οποιοσδήποτε έχει έννομο συμφέρον μπορεί να προσβάλει τις αποφάσεις του Γενικού Γραμματέα ... ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής του επομένου άρθρου εντός προθεσμίας ενός (1) μηνός από την έκδοση της απόφασης ή την κοινοποίησή της ή αφ' ότου έλαβε γνώση αυτής» και στο άρθρο 152 ότι «1. ... 2. Η Ειδική Επιτροπή ασκεί έλεγχο νομιμότητας και εκδίδει απόφαση επί της προσφυγής μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριάντα (30) ημερών από την υποβολή της». Τέλος, το άρθρο 46 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) ορίζει ότι «1. Η αίτηση ακυρώσεως ασκείται ... μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών που αρχίζει από την επομένη

της κοινοποίησης της προσβαλλόμενης πράξης ή της δημοσίευσής της, αν την τελευταία επιβάλλει ο νόμος ή, διαφορετικά από τότε που ο αιτών έλαβε πλήρη γνώση της πράξης. ... 2. Κάθε διοικητική προσφυγή, εκτός από εκείνη που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 45 του παρόντος, καθώς και η απλή αίτηση θεραπείας ..., διακόπτει την προθεσμία της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου για το χρονικό διάστημα που ορίζεται για την έκδοση σχετικής πράξεως ή, αν τέτοιο χρονικό διάστημα δεν ορίζεται, για 30 ημέρες ή έως την κοινοποίηση ή την πλήρη γνώση της απάντησης της Διοικήσεως εφόσον αυτές πραγματοποιήθηκαν πριν παρέλθουν οι προθεσμίες αυτές. 3. ...».

6. Επειδή, κατά την έννοια της προπαρατεθείσης μεταβατικής διάταξης της παρ. 1 του άρθρου 238 του ν. 3852/2010, μέχρι την έναρξη λειτουργίας της Αυτοτελούς Υπηρεσίας Εποπτείας Ο.Τ.Α. στην έδρα κάθε Αποκεντρωμένης Διοίκησης, η κατ' άρθρο 227 του ιδίου νόμου προσφυγή κατά των πράξεων των συλλογικών ή μονομελών οργάνων των Δήμων ασκείται ενώπιον του Συντονιστή της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, κατά των αποφάσεων του οποίου εξακολουθεί, κατά το μεταβατικό αυτό διάστημα, να χωρεί η προβλεπόμενη στο άρθρο 151 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (ΚΔΚ) προσφυγή ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής του άρθρου 152 του ιδίου Κώδικα. Με τις ανωτέρω διατάξεις προβλέπεται ειδική διοικητική διαδικασία για τον, εκ μέρους του Γενικού Γραμματέα (ήδη Συντονιστή) της Αποκεντρωμένης Διοίκησης αρχικώς και της ως άνω Ειδικής Επιτροπής εν συνεχεία, έλεγχο των αποφάσεων των οργάνων των Δήμων από άποψη νομιμότητας και μόνον, κατόπιν άσκησης αντιστοίχων προσφυγών από τον διοικούμενο. Εξ άλλου, κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 152 παρ. 2 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, όπως έχει παγίως ερμηνευθεί, η τριακονθήμερη αποκλειστική προθεσμία απόφασης της Επιτροπής επί της ασηκθεΐσης ενώπιόν της προσφυγής κατά της απόφασης του Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης αρχίζει από την περιέλευση στην Επιτροπή της προσβαλλόμενης πράξης και των στοιχείων που προβλέπονται από τον νόμο για την έκδοσή της και είναι κρίσιμα για τη

διάγνωση της υπόθεσης (ΣτΕ 734/2011, 4153/2012, 2966/2016, 2946/2017, 242/2019, 2848/2019, 1220/2020 κ.ά.). Η αυτή δε ερμηνεία προσήκει, για τον ίδιο λόγο (διασφάλιση πραγματικής άσκησης της περιορισμένης κατά χρόνο αρμοδιότητας απόφασης), και για την προβλεπόμενη στο άρθρο 227 παρ. 5 του ν. 3852/2010 δίμηνη αποκλειστική προθεσμία απόφασης του Συντονιστή επί της προσφυγής κατά της αποφάσεως δημοτικού οργάνου, η οποία, ως εκ τούτου, αρχίζει από την περιέλευση ενώπιόν του της προσβαλλόμενης πράξης και των στοιχείων βάσει των οποίων αυτή εκδόθηκε (βλ. ΣτΕ 2846/2019, πρβλ. ΣτΕ 2242/2008, 2115/2009 7μ.).

7. Επειδή, περαιτέρω, η εμπρόθεσμη άσκηση των εν λόγω προσφυγών, οι οποίες δεν έχουν ενδικοφανή χαρακτήρα, διακόπτεται, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 46 του π.δ. 18/1989, την προθεσμία άσκησης αίτησης ακυρώσεως επί δύο μήνες, προκειμένου περί προσφυγής ενώπιον του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης, ή επί τριάντα ημέρες, σε περίπτωση άσκησης προσφυγής και ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής της Αποκεντρωμένης Διοίκησης. Όσον αφορά την έναρξη υπολογισμού του χρονικού διαστήματος κατά το οποίο η προσφυγή νομιμότητας διακόπτεται, κατ' άρθ. 46 παρ. 2 του π.δ. 18/1989, την προθεσμία ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως, κρίσιμο χρονικό σημείο είναι, κατά την έννοια των προεκτεθεισών διατάξεων, αυτό της υποβολής της προσφυγής και όχι της περιελεύσεως της προσβαλλόμενης με την προσφυγή πράξης και των στοιχείων έκδοσής της στο αρμόδιο όργανο. Συνεπώς, από την επομένη της παρελεύσεως διμήνου από την υποβολή προσφυγής στον Συντονιστή (χωρίς να έχει εκδοθεί και κοινοποιηθεί στον ενδιαφερόμενο απορριπτική απόφαση επί της προσφυγής), επανεκκινεί η προθεσμία της αιτήσεως ακυρώσεως και, παραλλήλως, αρχίζει η προθεσμία άσκησης ενώπιον της Επιτροπής της δεύτερης προσφυγής νομιμότητας, η οποία, εφ' όσον ασκηθεί εμπροθέσμως, διακόπτεται εκ νέου την προθεσμία της αιτήσεως ακυρώσεως για τριάντα ημέρες από την υποβολή της. Το χρονικό σημείο της περιέλευσης της προσβαλλόμενης με την προσφυγή πράξης και των στοιχείων έκδοσής της στα όργανα

απόφασης επί της προσφυγής, το οποίο άλλωστε ο προσφεύγων δεν είναι σε θέση να γνωρίζει, δεν επηρεάζει τον υπολογισμό των ανωτέρω προθεσμιών, αλλά αποτελεί κρίσιμο στοιχείο μόνο για τη διαπίστωση του εάν η τυχόν μεταγενεστέρως εκδοθησόμενη απόφαση επί της προσφυγής έχει εκδοθεί αρμοδίως κατά χρόνο, οπότε θεωρείται συμπροσβαλλόμενη. Τυχόν κοινοποίηση ή γνώση της απόφασης σε μεταγενέστερο χρόνο δεν επανεκκινεί τις προθεσμίες για την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως ή προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής. Η διαφοροποίηση αυτή μεταξύ του εναρκτηρίου γεγονότος της διακοπής της προθεσμίας αιτήσεως ακυρώσεως (υποβολή της προσφυγής) και της αποκλειστικής προθεσμίας απόφασης του αρμοδίου οργάνου επί της προσφυγής (περιέλευση των αναγκαίων στοιχείων) υπαγορεύεται και δικαιολογείται από την ανάγκη ύπαρξης σταθερών και ευχερώς μετρήσιμων χρονικών σημείων υπολογισμού της προθεσμίας της αιτήσεως ακυρώσεως, μη συναρτωμένων με αβέβαια περιστατικά και τούτο για τη διευκόλυνση της παροχής έννομης προστασίας, δεδομένου ότι η κατά τα ανωτέρω έναρξη της προθεσμίας συναρτάται αποκλειστικά με διαδικαστικές ενέργειες του ιδίου του ενδιαφερομένου, η δε εκ μέρους του τήρηση της προθεσμίας εναπόκειται ομοίως αποκλειστικά στον ίδιο, ο οποίος οφείλει να γνωρίζει τις κατά νόμο συνέπειες των διαδικαστικών ενεργειών του, ενώ, παραλλήλως, δεν περιορίζεται ο χρόνος εντός του οποίου δύναται εν τοις πράγμασι να επιτευχθεί διοικητική διευθέτηση της υποθέσεως. Μειοψήφησαν ο Αντιπρόεδρος Κ. Κουσούλης και οι Σύμβουλοι Ο. Ζύγουρα, Α.-Μ. Παπαδημητρίου, Μ. Σωτηροπούλου, Χ. Λιάκουρας, Φρ. Γιαννακού και Δ. Βασιλειάδης, οι οποίοι υποστήριξαν την ακόλουθη γνώμη: Σύμφωνα με τον δικονομικό κανόνα του άρθρου 46 παρ. 2 του π.δ. 18/1989, η διοικητική προσφυγή διακόπτει την προθεσμία άσκησης αιτήσεως ακυρώσεως «για το χρονικό διάστημα που ορίζεται για την έκδοση σχετικής πράξεως». Συνεπώς, εφ' όσον κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 227 παρ. 5 του ν. 3852/2010 και 152 παρ. 2 του ν. 3463/2006, το χρονικό διάστημα που ορίζεται για την έκδοση της πράξης επί των προσφυγών νομιμότητας εκκινεί από την περιέλευση των στοιχείων φακέλου στα αποφαινόμενα όργανα της αποκεντρωμένης διοίκησης και όχι από την κατάθεση των προσφυγών, η διακοπή της προθεσμίας ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως δεν δύναται να υπολογίζεται με βάση τον χρόνο που παρήλθε από την κατάθεση της προσφυγής, αφού κατά τον χρόνο αυτό (προγενέστερο της περιέλευσης) δεν έχει ακόμη στοιχειοθετηθεί προσβαλλόμενη πράξη (ρητή ή σιωπηρή),

κατά την έννοια του άρθρου 46 παρ. 2 του π.δ. 18/1989. Με άλλα λόγια, το χρονικό σημείο έναρξης υπολογισμού της αποκλειστικής προθεσμίας απόφασης των οργάνων προσφυγής και υπολογισμού των προθεσμιών για τη διακοπή της προθεσμίας αιτήσεως ακυρώσεως και για την άσκηση της δεύτερης προσφυγής νομιμότητας είναι, κατ' ανάγκη, κοινό και συμπίπτει, κατά τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη, με τον χρόνο περιέλευσης της πράξης και των στοιχείων στο όργανο απόφασης. Ο χρόνος όμως κατά τον οποίο τα στοιχεία αυτά θα περιέλθουν, εάν μάλιστα τέτοια στοιχεία ζητηθούν από το όργανο απόφασης, είναι περιστατικά αβέβαια που βρίσκονται εκτός της σφαίρας ελέγχου του προσφεύγοντος, ο οποίος δεν είναι σε θέση να τα γνωρίζει προκειμένου να υπολογίσει ασφαλώς τους χρόνους διακοπής της προθεσμίας για την εμπρόθεσμη άσκηση ενδίκου βοηθήματος. Και ναι μεν η άσκηση των ανωτέρω προσφυγών νομιμότητας δεν είναι υποχρεωτική, αλλά ανήκει στην ευχέρεια του διοικουμένου, εφ' όσον όμως προβλέπονται και επηρεάζουν την προθεσμία ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος, οι όροι και οι συνέπειες άσκησής τους πρέπει να ορίζονται κατά τρόπο σαφή και να παρέχουν μία πρακτική και αποτελεσματική δυνατότητα στον επιμελή διοικούμενο να προασπίσει τα συμφέροντά του. Τούτων έπεται ότι, όταν δεν προκύπτει ασφαλής γνώση εκ μέρους του προσφεύγοντος ως προς τον χρόνο περιέλευσης των στοιχείων στο όργανο απόφασης, η προθεσμία για την άσκηση αίτησης ακυρώσεως κατά της σιωπηρής απόρριψης της προσφυγής και της απόφασης του δημοτικού οργάνου (ή για την άσκηση της δεύτερης προσφυγής νομιμότητας) αρχίζει από την κοινοποίηση ή την κατ' άλλο τρόπο γνώση της απορρίψεως της προσφυγής του, περί των οποίων μάλιστα ο νομοθέτης έχει προβλέψει σύντομες προθεσμίες (βλ. προπαρατεθέν άρθρο 230 του ν. 3852/2010). Εάν όμως οι ανωτέρω προθεσμίες δεν τηρηθούν ή δεν προκύπτει δημοσιότητα της απορριπτικής απόφασης (όταν αυτή είναι σιωπηρή), η πάροδος ευλόγου χρόνου από της καταθέσεως της προσφυγής, της οποίας η ημερομηνία είναι γνωστή στον προσφεύγοντα, σε συνδυασμό με το εύλογο ενδιαφέρον του για την έκβασή της, δύναται να δημιουργήσει τεκμήριο γνώσης και πριν από την κοινοποίηση ή την κατ' άλλο τρόπο γνώση της απορριπτικής αποφάσεως, υπό την αυτονόητη βέβαια προϋπόθεση ότι συντελέσθηκε στο μεσολαβήσαν χρονικό διάστημα η απόρριψη της προσφυγής λόγω παρόδου της προθεσμίας απόφασης του οργάνου από την περιέλευση της πράξης και των στοιχείων της (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2863/1985). Και τούτο διότι η πρόβλεψη στον νόμο δύο διαδοχικών προσφυγών νομιμότητας, ιδίως κατά των ατομικών διοικητικών πράξεων οργάνων των ΟΤΑ δεν αποσκοπεί μόνο στη διακοπή της προθεσμίας της αιτήσεως ακυρώσεως που θα ασκηθεί τυχόν κατ' αυτών, αλλά και σε έναν έλεγχο των πράξεων αυτών από άλλο διοικητικό όργανο, ο οποίος για να πραγματοποιηθεί απαιτείται η περιέλευση του φακέλου σε αυτό, οπότε και αρχίζει να τρέχει η προθεσμία αποφάνσεως. Το γεγονός δε ότι ο ενδιαφερόμενος αγνοεί την ημερομηνία αυτή δεν μπορεί να αποβεί σε βάρος του, ιδίως αν του κοινοποιηθεί από τη Διοίκηση γραπτώς ότι παρήλθε η προθεσμία αποφάνσεως και μάλιστα σε χρόνο, κατά τον οποίο τυχόν άσκηση δεύτερης προσφυγής θα είναι εκπρόθεσμη με επακόλουθο και τον κίνδυνο απώλειας της προθεσμίας για την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως. Εξ άλλου, δεν είναι επιτρεπτό η αδράνεια του αρμοδίου διοικητικού οργάνου να αποβαίνει σε βάρος του

διοικουμένου εκείνου, ο οποίος επιθυμεί και, επιμελώς ενεργών, επιδιώκει την επίλυση της διαφοράς του με τη Διοίκηση ενδοδιοικητικά με την άσκηση των προβλεπόμενων διοικητικών προσφυγών. Τέλος, το στοιχείο του ευλόγου χρόνου, μετά την πάροδο του οποίου ο ενδιαφερόμενος ασκεί εκπροθέσμως την αίτηση ακυρώσεως, θα κρίνεται εκάστοτε αναλόγως των περιστάσεων της κάθε περίπτωσης, δηλαδή λαμβανομένων υπ' όψιν της συμπεριφοράς και των ενεργειών Διοίκησης και διοικουμένων.

8. Επειδή, εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, με την με αρ. πρωτ. 13920/18.6.2018 αίτησή της προς τον Δήμο Βύρωνα, η αιτούσα ζήτησε την αλλαγή του επωνύμου της και, ειδικότερα, την απάλειψη του πατρικού επωνύμου «Μ...» και τη διατήρηση του επωνύμου του συζύγου της. Με την 615/10.10.2018 απόφαση του Δημάρχου Βύρωνα, η οποία επιδόθηκε στην αιτούσα στις 23.11.2018, η αίτηση απερρίφθη. Κατ' αυτής η αιτούσα άσκησε την 111286/35286/ 4.12.2018 ειδική διοικητική προσφυγή ενώπιον του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής. Τα στοιχεία του φακέλου και οι απόψεις του Δήμου Βύρωνα διαβιβάσθηκαν στην υπηρεσία της Αποκεντρωμένης Διοίκησης και έλαβαν αριθμό πρωτοκόλλου 7787/2185/ 24.1.2019. Με το με αριθμό πρωτοκόλλου 7787/2185/1.4.2019 έγγραφο της υπηρεσίας αυτής, του οποίου η αιτούσα ισχυρίζεται – και δεν προκύπτει άλλως – ότι έλαβε γνώση στις 8.4.2019, της γνωστοποιήθηκε ότι δεν ελήφθη απόφαση του Συντονιστή επί της προσφυγής της εντός της νόμιμης αποκλειστικής προθεσμίας των δύο μηνών. Κατά της σιωπηρής απόρριψης της προσφυγής της η αιτούσα άσκησε την με αριθμό πρωτοκόλλου 98/7.5.2019 προσφυγή ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής του άρθρου 152 του ν. 3463/2006 Περιφερειακής Ενότητας Κεντρικού και Βόρειου Τομέα Αθηνών. Τα στοιχεία φακέλου που ζητήθηκαν από τη Γραμματεία της Ειδικής Επιτροπής περιήλθαν σε αυτήν την 1η.8.2019. Η Επιτροπή δεν απεφάνθη εντός της προβλεπόμενης στον νόμο τριακονθήμερης προθεσμίας. Ήδη, με την κρινόμενη αίτηση, η οποία ασκήθηκε στις 30.10.2019, η αιτούσα ζητεί, εμπροθέσμως κατά τους ισχυρισμούς της, την ακύρωση της δημαρχιακής αποφάσεως και των σιωπηρών απορρίψεων των προσφυγών που άσκησε ενώπιον των οργάνων της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής.

9. Επειδή, σύμφωνα με όσα έγιναν ανωτέρω δεκτά, η προσφυγή νομιμότητας που άσκησε η αιτούσα στις 4.12.2018 ενώπιον του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης διέκοψε την προθεσμία για την άσκηση αιτήσεως

ακυρώσεως κατά της προσβαλλομένης πράξης του Δημάρχου για χρονικό διάστημα δύο μηνών από την επομένη της υποβολής της, δηλαδή μέχρι τις 5.2.2019. Σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στη σκέψη 7, από την επομένη της ημερομηνίας αυτής, δηλαδή στις 6.2.2019, επανεκκίνησε η προθεσμία ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως, η οποία έληξε στις 8.4.2019 (62η ημέρα Δευτέρα), ενώ, παραλλήλως, άρχισε και η προθεσμία του ενός μηνός για την άσκηση της δεύτερης προσφυγής νομιμότητας ενώπιον της Επιτροπής, η οποία έληξε στις 6.3.2019, χωρίς να ασκεί επιρροή ούτε ο χρόνος περιέλευσης των στοιχείων της υπόθεσης στον Συντονιστή ούτε ο χρόνος κατά τον οποίο η αιτούσα ενημερώθηκε για τη σιωπηρή απόρριψη της προσφυγής της. Συνεπώς, η προσφυγή που άσκησε η αιτούσα ενώπιον της Επιτροπής στις 7.5.2019 ήταν εκπρόθεσμη και δεν διέκοψε εκ νέου την προθεσμία για την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά της δημοκρατικής αποφάσεως και της σιωπηρής απόρριψης της προσφυγής από τον Συντονιστή, η δε αίτηση ακυρώσεως, κατατεθείσα στις 30.10.2019, ασκείται εκπροθέσμως κατά των ανωτέρω πράξεων. Εφόσον δε οι πράξεις αυτές διέφυγαν τον ακυρωτικό έλεγχο, η αίτηση ακυρώσεως, κατά το μέρος που στρέφεται κατά της σιωπηρής απορρίψεως της διοικητικής προσφυγής από την Ειδική Επιτροπή είναι απορριπτέα προεχόντως ως αλυσιτελής (πρβλ. ΣΤΕ 1734/2010, 3976/2008, 783/1999). Κατά τη γνώμη, όμως, που μειοψήφησε, η κρινόμενη αίτηση ασκείται εμπροθέσμως κατά όλων των προσβαλλομένων πράξεων. Συγκεκριμένα, ο χρόνος που παρήλθε από την υποβολή της προσφυγής, στις 4.12.2018, έως την άσκηση της δεύτερης προσφυγής νομιμότητας, στις 7.5.2019, παρίσταται εύλογος στην προκειμένη περίπτωση, δεδομένου ότι τα στοιχεία φακέλου περιήλθαν στον Συντονιστή στις 24.1.2019, ο οποίος όφειλε να αποφανθεί μέχρι τις 26.3.2019, οπότε και συντελέστηκε η σιωπηρή απόρριψη, για την οποία η αιτούσα ενημερώθηκε με το από 1.4.2019 διαβιβαστικό έγγραφο, γνώση του οποίου έλαβε, κατά τους μη αμφισβητούμενους ισχυρισμούς της, στις 8.4.2019, δηλαδή σε χρόνο που δεν απέχει πολύ από τη συντελεσθείσα απόρριψη. Συνεπώς, η δεύτερη προσφυγή νομιμότητας ασκήθηκε εμπροθέσμως στις 7.5.2019, δηλαδή εντός μηνός από την κοινοποίηση της σιωπηρής απόρριψης της πρώτης προσφυγής. Ως εκ τούτου, διέκοψε εκ νέου την προθεσμία (που είχε διακοπεί και με την άσκηση της πρώτης προσφυγής) για την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά της απόφασης του Δημάρχου και της απορριπτικής απόφασης του Συντονιστή. Η προθεσμία δε αυτή δεν επανεκκίνησε πριν τη λήξη των δικαστικών διακοπών, λόγω της αναστολής στο διάστημα αυτό των δικαστικών προθεσμιών, δεδομένου ότι η περιέλευση των στοιχείων στην Επιτροπή έλαβε χώρα την

1.8.2019. Συνεπώς, η αίτηση ακυρώσεως, κατατεθείσα στις 30.1.2019, ασκείται, κατά την άποψη της μειοψηφίας, εμπροθέσμως.

10. Επειδή, όπως έχει κριθεί (Ολ. ΣτΕ 1360-1, 801-803/2021), η μεταστροφή της νομολογίας επί ζητημάτων ερμηνείας κανόνων του θετικού δικαίου αποτελεί φαινόμενο σύμφυτο με το δικαιοδοτικό έργο και αναγκαίο μέσο για την περαιτέρω εξέλιξή της, τα δε δικαστήρια διαθέτουν την εξουσία προς πραγματοποίησή της. Κατά συνέπεια, η νομολογιακή μεταστροφή δεν παραβιάζει τις απορρέουσες από το Σύνταγμα (ΣτΕ 1738/2017 Ολ.) και την Ε.Σ.Δ.Α. αρχές της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης – από τις οποίες άλλωστε δεν απορρέει δικαίωμα στη σταθερότητα της νομολογίας (απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. της 29.1.2019, Orlen Lietuva Ltd. κατά Λιθουανίας, 45849/13, σκ. 80) – παρά μόνον εάν αυτή παρίσταται αυθαίρετη ή παντελώς στερούμενη αιτιολογίας (αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. της 22.5.2018, Jureša κατά Κροατίας, 24079/11, σκ. 44, της 12.1.2016, Borg κατά Μάλτας, 37537/13, σκ. 111, της 30.11.2010, S.S. Balikliçesme Beldesi Tarim Kalkinma Kooperatifi και λοιποί κατά Τουρκίας, 3573/05, σκ. 28). Εξ άλλου, οι ως άνω αρχές, ερμηνευόμενες σε συνδυασμό με την αρχή της δίκαιης δίκης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και στο άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α., ουδόλως υποχρεώνουν τα δικαστήρια σε χρονική μετάθεση των εννόμων συνεπειών που συνεπάγεται η νομολογιακή μεταστροφή και, ειδικότερα, στην εφαρμογή των κανόνων και αρχών που αποτελούν το αντικείμενό της στις εκκρεμείς κατά τη δημοσίευση της απόφασης που την επιφέρει υποθέσεις, εκτός εάν η μεταστροφή αφορά α) σε ζητήματα παραδεκτού του ασκηθέντος ενδίκου βοηθήματος ή μέσου (ΣτΕ 170/2017 7μ., 1898/2016 7μ., 2131, 3705/2015, 2436/2012 7μ., 1913/2010 7μ., 1023/2009 7μ., 1587/2007 7μ., 4304/2001, 605/2008 Ολ., 3596/1971 Ολ., βλ. και απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. της 26.5.2020, Gil Sanjuan κατά Ισπανίας, 48297/15, σκ. 36-44), β) σε δικαιώματα, αξιώσεις ή εύλογες προσδοκίες, οι οποίες ερείδονται επί παγιωθείσας νομολογίας και καθίστανται, για τον λόγο αυτόν, άξιες προστασίας παρά τη μεταστροφή που συνεπάγεται την εφεξής μη αναγνώρισή τους. Σε κάθε, πάντως,

περίπτωση, δεν νοείται άμεση εφαρμογή κανόνα αποτελούντος προϊόν νομολογιακής μεταστροφής κατά παραβίαση της αρχής της προβλεψιμότητας (πρβ. αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. της 26.5.2020, *Gil Sanjuan* κατά Ισπανίας, της 19.2.2013, *Petko Petkov* κατά Βουλγαρίας, 2834/06, σκ. 33, της 7.7.2011, *Serkon* κατά Ουκρανίας, 39766/05, σκ. 40).

11. Επειδή, κατά τα ανωτέρω, η μεταβολή νομολογίας επί ζητήματος που συνδέεται με προϋπόθεση παραδεκτού της αιτήσεως ακυρώσεως δεν δύναται να αντιταχθεί στον διάδικο εκείνον, ο οποίος το άσκησε παραδεκτώς σύμφωνα με τη νομολογία που κρατούσε κατά το κρίσιμο, εκάστοτε, χρονικό διάστημα, συνυπολογιζομένου, πάντως, και ενός ευλόγου χρονικού διαστήματος από τη δημοσίευση της δικαστικής αποφάσεως που εισάγει την εν λόγω μεταβολή (πρβλ. ΣτΕ 1587/2007 7μ.). Εν προκειμένω, σύμφωνα με τη μέχρι τούδε νομολογία του Δικαστηρίου, ο υπολογισμός του χρόνου διακοπής της προθεσμίας ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως, λόγω ασκήσεως διοικητικής προσφυγής κατά τα άρθρα 227 του ν. 3852/2010 και 151 του ν. 3463/2006, συνέπιπτε με τη διαδρομή του χρονικού διαστήματος αποφάνσεως του αρμοδίου οργάνου επί της προσφυγής. Και για μεν την προσφυγή ενώπιον του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης (άρθ. 227 ν. 3852/2010) γινόταν δεκτό ότι η δίμηνη προθεσμία εκκινούσε από την άσκηση της προσφυγής (ΣτΕ 1899/2020, 2241/2020 κ.ά.), για δε την τριακονθήμερη προθεσμία του άρθρου 152 του ν. 3463/2006, κατά πάγια νομολογία, ο χρόνος εκκινούσε από την περιέλευση στην Ειδική Επιτροπή της προσβαλλόμενης πράξης και των κρίσιμων στοιχείων (ΣτΕ 1220/2020, 2852/2019, 845/2018, 2946/2017, 3725/2014, 4153/2012 κ.ά.). Ενόψει αυτών, με την παρούσα απόφαση δεν μεταβάλλεται η νομολογία που κρατούσε κατά τον κρίσιμο, εν προκειμένω, χρόνο της ασκήσεως από την αιτούσα της διοικητικής προσφυγής ενώπιον του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης, αναφορικά με τη διακοπή της προθεσμίας λόγω ασκήσεως της εν λόγω κατά το άρθρο 227 του ν. 3852/2010 προσφυγής. Και υπό την εκδοχή, όμως, του υπολογισμού του χρόνου διακοπής της προθεσμίας της κρινόμενης αιτήσεως ακυρώσεως με βάση την περιέλευση στον Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης του φακέλου της υποθέσεως, η υπό κρίση αίτηση θα ήταν και πάλι απορριπτέα ως εκπρόθεσμη. Ειδικότερα, η δίμηνη προθεσμία αποφάνσεως

του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής επί της προσφυγής, θα εκκινούσε από την επομένη της ημερομηνίας περιελεύσεως σε αυτόν των στοιχείων της υπόθεσης (ήτοι την 25η.1.2019), δεδομένου δε ότι η λήξη της προθεσμίας συνέπιπτε με ημέρα αργίας (εθνική εορτή 25ης Μαρτίου), η σιωπηρή απόρριψη της προσφυγής θα στοιχειοθετείτο την επόμενη εργάσιμη ημέρα, 26.3.2019, σύμφωνα με γενική αρχή του δικαίου που αποτυπώνεται στο άρθρο 242 ΑΚ (βλ. ΣτΕ 3390/1973 Ολ.) και επιβεβαιώνεται στο άρθρο 1 παρ. 12 της, κυρωθείσης με τον ν. 1157/1981 (Α' 126) από 19.12.1980 πράξεως νομοθετικού περιεχομένου (Α' 299) (βλ. ΣτΕ 1687/2018). Ακολούθως η κινηθείσα στις 27.3.2019 μηνιαία προθεσμία ασκήσεως προσφυγής ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής του άρθρου 152 θα έληγε, κατά τα ανωτέρω, στις 30.4.2019, ημέρα Τρίτη (δεδομένου ότι η τελευταία ημέρα, 27.4.2019, συνέπιπτε με την αργία του Μ. Σαββάτου). Συνεπώς, η άσκηση της προσφυγής αυτής από την αιτούσα στις 7.5.2019 δεν διέκοψε εκ νέου την προθεσμία της αιτήσεως ακυρώσεως, η οποία έληξε στις 27.5.2019 (62η ημέρα Δευτέρα). Υπό τα δεδομένα αυτά, εφόσον η υπό κρίση αίτηση ήταν εν πάση περιπτώσει απορριπτή ως εκπρόθεσμη και λαμβανομένου υπ' όψιν ότι η αιτούσα δεν έχει, πάντως, ισχυρισθεί ότι πλανήθηκε κατά τον υπολογισμό της κατ' άρθ. 46 παρ. 2 π.δ. 18/1989 προθεσμίας, δεν συντρέχει περίπτωση θεραπείας του απαραδέκτου λόγω μεταβολής της νομολογίας, κατά τα εκτιθέμενα στη σκέψη 10. Κατά τη γνώμη, όμως, των Κ. Κουσούλη, Αντιπροέδρου, Β. Αραβαντινού, Ό. Ζύγουρα, Α.-Μ. Παπαδημητρίου, Μ. Σωτηροπούλου, Χ. Λιάκουρα, Φρ. Γιαννακού και Δ. Βασιλειάδη, Συμβούλων, ενόψει της άνευ λόγου διαφοροποίησης από τη νομολογία του υπολογισμού των προθεσμιών μεταξύ των δύο σταδίων διοικητικών προσφυγών, η οποία θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στην αιτούσα αναφορικά με την τήρηση της προθεσμίας ασκήσεως της αιτήσεώς της, η υπό κρίση αίτηση πρέπει να θεωρηθεί ότι ασκήθηκε εμπροθέσμως.

12. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, η υπό κρίση αίτηση πρέπει να απορριφθεί.

Διά ταύτα

Απορρίπτει την αίτηση.